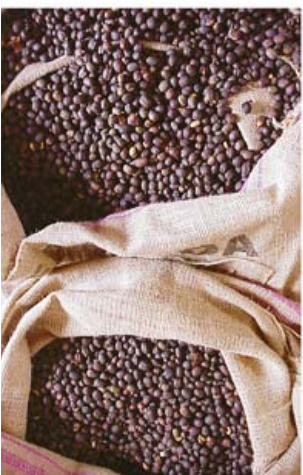

Αναστάσιος Β. Σέμος

Καθηγητής Γεωπονίας Α.Π.Θ.

ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

4^η έκδοση βελτιωμένη

 ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΖΗΤΗ

ISBN 978-960-456-524-5

© Copyright, 4^η έκδοση βελτιωμένη: Σεπτέμβριος 2019, Σέμος Αναστάσιος, Εκδόσεις Ζήτη

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του ελληνικού νόμου (Ν.2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Φωτοστοιχειοθεσία

Εκτύπωση

Βιβλιοδεσία

Π. ΖΗΤΗ & Σια ΙΚΕ

18^ο χλμ Θεσσαλονίκης - Περαιάς

Τ.Θ. 4171 • Περαιά Θεσσαλονίκης • Τ.Κ. 570 19

Τηλ.: 2392.072.222 - Fax: 2392.072.229 • e-mail: info@ziti.gr

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ZITHI

www.ziti.gr

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ:

Αρμενοπούλου 27 - 546 35 Θεσσαλονίκη • Τηλ.: 2310-203.720 • Fax 2310-211.305

e-mail: sales@ziti.gr

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΑΘΗΝΩΝ:

Χαριλάου Τρικούπη 22 - Τ.Κ. 106 79, Αθήνα • Τηλ.-Fax: 210-3816.650

e-mail: athina@ziti.gr

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ: www.ziti.gr

Πρόλογος

Η έκδοση αυτή του βιβλίου αποτελεί μια προσπάθεια παρουσίασης θεμάτων αγροτικής πολιτικής και ιδιαίτερα πολιτικής αγροτικών προϊόντων. Η απόφαση για την έκδοσή του δεν ήταν εύκολη αλλά κρίθηκε επιβεβλημένη από το γεγονός ότι δεν υπάρχουν, στο χώρο των εκδόσεων του πανεπιστημίου μας, αρκετά βιβλία με αυτό το περιεχόμενο.

Το περιεχόμενο του βιβλίου απευθύνεται στους φοιτητές της γεωπονίας και έχει σαν κύριο σκοπό την εισαγωγή τους στις έννοιες της αγροτικής πολιτικής. Τα θέματα παρουσιάζονται με τη μεγαλύτερη δυνατή σαφήνεια και με παραδείγματα, θεωρητικά και πρακτικά ώστε να είναι κατανοητά σε κάθε αναγνώστη που έχει στοιχειώδης γνώσεις Αγροτικής Οικονομίας.

Το βιβλίο χωρίζεται σε 13 κεφάλαια καθ' ένα από τα οποία ασχολείται με μια συγκεκριμένη ενότητα θεμάτων σχετικών μεταξύ τους, αλλά και όλα μαζί αποτελούν μια συνέχεια ώστε τα διάφορα θέματα να συνδέονται μεταξύ τους.

Στα οκτώ πρώτα κεφάλαια (πρώτο μέρος) περιλαμβάνεται ύλη που αφορά το αντικείμενο της αγροτικής πολιτικής και συγκεκριμένα ύλη για την πολιτική που εφαρμόζεται συνήθως στα αγροτικά προϊόντα, τη σύνδεση της αγροτικής πολιτικής με την αγροτική οικονομία, τις μορφές και τα μέτρα της αγροτικής πολιτικής που εφαρμόστηκαν κατά καιρούς αλλά εφαρμόζονται και περιοδικά ανάλογα με τις μεταβαλλόμενες συνθήκες, τα μέσα ανάλυσης και διερεύνησης των μέτρων αγροτικής πολιτικής για τα αγροτικά προϊόντα καθώς επίσης και βασικές αρχές της πολιτικής των αγροτικών προϊόντων στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Επίσης, στην ύλη αυτών των κεφαλαίων περιλαμβάνονται και τρόποι και διαδικασίες σχεδιασμού των μέτρων αγροτικής πολιτικής καθώς επίσης και οι τρόποι εκτίμησης του κόστους εφαρμογής των μέτρων αγροτικής πολιτικής και τις επιπτώσεις αυτών στις διάφορες κοινωνικές ομάδες.

Στα επόμενα πέντε τελευταία κεφάλαια, που αποτελούν και το δεύτερο μέρος του βιβλίου, περιγράφονται οι πολιτικές που εφαρμόστηκαν σε πέντε κύρια αγροτικά προϊόντα. Η ιστορική αναφορά στις εφαρμοσθείσες πολιτικές κρίθηκε αναγκαία για να παρουσιασθούν και μέτρα πολιτικής μαζί με τους στόχους και τα αποτελέσματά τους που δεν εφαρμόζονται πλέον σήμερα και που έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη της πολιτικής των αγροτικών προϊόντων. Οι πολιτικές επικεντρώνονται τόσο στα μέτρα αγροτικής πολιτικής που εφαρμόστηκαν

πριν την ένταξη της Ελλάδος στην ΕΕ, όσο και σε πολιτικές που εφαρμόστηκαν μετά την ένταξη.

Ο συγγραφέας αισθάνεται την ανάγκη να ζητήσει συγνώμη από κάθε αναγνώστη για τυχόν λάθη και ασάφειες του κειμένου.

Θεσσαλονίκη, Σεπτέμβριος 2019

Αναστάσιος Β. Σέμος

Περιεχόμενα

ΜΕΡΟΣ Α

Κεφάλαιο 1: Εισαγωγή

1.1 Έννοια της Πολιτικής Αγροτικών Προϊόντων	13
1.2 Σκοποί της Πολιτικής Αγροτικών Προϊόντων.....	17
1.3 Η Αναγκαιότητα της Αγροτικής Πολιτικής	20
1.4 Τα σημαντικά προβλήματα του αγροτικού τομέα.....	23
1.5 Οι φορείς της οικονομικής δραστηριότητας γενικά	33
1.6 Οι φορείς της οικονομικής πολιτικής.....	34
1.7 Φορείς της αγροτικής πολιτικής.....	37

Κεφάλαιο 2: Οικονομία και Αγροτική Πολιτική

2.1 Η οικονομική φύση της αγροτικής πολιτικής.....	49
2.2 Ελεύθερο εμπόριο και προστατευτισμός.....	53
2.3 Το εμπόριο τροφίμων και η Ευρωπαϊκή Ένωση	57
2.4 Οι στόχοι της αγροτικής πολιτικής.....	59
2.5 Τομείς εφαρμογής Αγροτικής Πολιτικής.....	62
2.6 Οι τιμές των αγροτικών προϊόντων και αγροτική πολιτική.....	65
2.7 Δύο βασικά προβλήματα του αγροτικού τομέα	66
2.8 Κίνδυνος και αβεβαιότητα στον αγροτικό τομέα.....	69
2.9 Πηγές οικονομικών θεμάτων στην αγροτική πολιτική.....	71

Κεφάλαιο 3: Μέσα Ανάλυσης των Οικονομικών της Αγροτικής Πολιτικής

3.1 Γενικά.....	75
3.2 Λειτουργία και ισορροπία της αγοράς.....	77
3.3 Το πλεόνασμα του Παραγωγού και του Καταναλωτή.....	102
3.4 Η σημασία των χαρακτηριστικών Ζήτησης και Προσφοράς στην Αγροτική πολιτική	108

Κεφάλαιο 4: Η Αγροτική Παραγωγή

4.1 Γενικά για την αγροτική παραγωγή.....	111
---	-----

4.2	Οι παραγωγικές δυνατότητες αγροτικής εκμετάλλευσης	114
4.3	Θεμελιώδεις νόμοι της αγροτικής οικονομίας	117
4.4	Συναρτήσεις παραγωγής.....	139
4.5	Παραγωγικότητα στον αγροτικό τομέα.....	146
4.6	Αποτελεσματικότητα στην αγροτική παραγωγή.....	148
4.7	Οικονομίες κλίμακας στην αγροτική παραγωγή.....	149
4.8	Η τεχνολογία στην αγροτική παραγωγή	154

Κεφάλαιο 5: Μορφές και Μέτρα Αγροτικής Πολιτικής

5.1	Μορφές Πολιτικής	157
5.2	Μέτρα Αγροτικής Πολιτικής	165
5.2.1	Μέτρα πολιτικής που απευθύνονται στους παραγωγούς	165
5.2.2	Μέτρα πολιτικής που επηρεάζουν τους καταναλωτές	174
5.2.3	Μέτρα πολιτικής που επηρεάζουν το εμπόριο του προϊόντος	176
5.2.4	Ισοδύναμες επιδράσεις των μέτρων αγροτικής πολιτικής.....	183

Κεφάλαιο 6: Πολιτική Αγροτικών Προϊόντων στην ΕΕ

6.1	Γενικό πλαίσιο	189
6.2	Πολιτική αγροτικών προϊόντων στην ΕΕ	191
6.3	Μορφές οργάνωσης αγορών	195
6.3.1	Οργάνωση αγοράς με την τιμή στήριξης.....	198
6.3.2	Οργάνωση αγοράς με εξωτερική προστασία	201
6.3.3	Οργάνωση αγοράς με συμπληρωματική βοήθεια.....	205
6.3.4	Οργάνωση αγοράς με κατ' αποκοπήν βοήθεια.....	206
6.4	Μηχανισμοί στήριξης	207
6.4.1	Μηχανισμοί στήριξης της εσωτερικής αγοράς	207
6.5	Γενικό πλαίσιο λειτουργίας ΚΟΑ	217
6.6	Η μεταρρύθμιση της ΚΑΠ του 2003	221
6.7	Πιθανές επιπτώσεις στην παραγωγή από την εφαρμογή της νέας ΚΑΠ ...	231
6.8	Αναμόρφωση των κοινών οργανώσεων αγορών	233
6.9	Ενιαία κοινή οργάνωση αγοράς αγροτικών προϊόντων.....	236

Κεφάλαιο 7: Σχεδιασμός Πολιτικής Αγροτικών Προϊόντων

7.1	Γενικά.....	253
7.2	Ο νόμος του συγκριτικού πλεονεκτήματος	255
7.3	Το κόστος ευκαιρίας	258
7.4	Ο κύκλος της αγροτικής πολιτικής	260
7.5	Οι στόχοι πολιτικής	262

7.6	Στοιχεία σχεδιασμού πολιτικής αγροτικών προϊόντων	263
7.7	Ανάλυση δεδομένων για το σχεδιασμό της πολιτικής	267
7.8	Σχέδιο πολιτικής αγροτικών προϊόντων	272
7.9	Η επιτυχία μιας πολιτικής.....	277
7.10	Κόστος εφαρμογής μιας πολιτικής.....	278

Κεφάλαιο 8: Επιπτώσεις της Πολιτικής Αγροτικών Προϊόντων

8.1	Γενικά.....	279
8.2	Η Προσφορά και η ζήτηση	280
8.3	Εκτίμηση των επιπτώσεων της αγροτικής πολιτικής	283
8.4	Σύγκριση μέτρων αγροτικής πολιτικής ως προς τις επιπτώσεις.....	289
8.5	Εκτίμηση της μεταφοράς του βαθμού ωφέλειας	291
8.6	Αξιολόγηση πολιτικών μεταφοράς εισοδήματος.....	296
8.7	Εκτίμηση του βαθμού προστασίας	299
8.8	Εκτίμηση της βοήθειας του παραγωγού.....	301
8.9	Οικονομικές απώλειες κατά τη στήριξη του παραγωγού	303

ΜΕΡΟΣ Β

Κεφάλαιο 9: Πολιτική Καπνού

9.1	Ιστορική αναδρομή στην καπνοκαλλιέργεια.....	309
9.2	Εξέλιξη της καπνοκαλλιέργειας στην Ελλάδα.....	311
9.3	Παγκόσμια παραγωγή.....	314
9.4	Διεθνές εμπόριο καπνού	316
9.5	Καπνική πολιτική μέχρι το έτος 1957	320
9.6	Καπνική πολιτική την περίοδο 1957 - 1980	321
9.6.1	Πολιτική στην παραγωγή του καπνού	322
9.6.2	Πολιτική της τυποποίησης του καπνού.....	323
9.6.3	Οργάνωση της αγοράς του καπνού σε επίπεδο παραγωγού.....	324
9.6.4	Καπνική πολιτική τιμών	325
9.6.5	Πολιτική εξαγωγικού εμπορίου του καπνού	326
9.7	Η πολιτική μετά την ένταξη της χώρας στην Ε.Ε.	326
9.8	Ο Ελληνικός καπνός μέσα στην ΕΕ (1981-1992).....	330
9.9	Κανονισμός 2075/92 της Ε.Ε.....	333
9.9.1	Καθεστώς Πριμοδότησης.....	334
9.9.2	Σύστημα Ελέγχου της Παραγωγής.....	336
9.9.3	Μέτρα προσανατολισμού της παραγωγής.....	339

9.9.4 Καθεστώς συναλλαγών με τρίτες Χώρες.....	339
9.10 Η μεταρρύθμιση του τομέα του καπνού.....	340
9.10.1 Έξι μέτρα για μία ριζική μεταρρύθμιση	341
9.10.2 Αναμενόμενη επίπτωση.....	343
9.10.3 Προοπτικές του τομέα.....	344
9.11 Η κατάσταση μετά τη μεταρρύθμιση του 2003	345
9.11.1 Καθεστώς ενίσχυσης.....	346
9.12 Ο Καπνός στη μεταρρύθμιση της ΚΑΠ 2014 - 2020	350
<i>Παράρτημα: Κατάταξη των ποικιλιών καπνού σε ομάδες.....</i>	<i>353</i>

Κεφάλαιο 10: Πολιτική Βάμβακος

10.1 Οικονομική σημασία του προϊόντος	355
10.2 Στατιστικά στοιχεία της καλλιέργειας.....	356
10.3 Παγκόσμια παραγωγή βάμβακος	357
10.4 Πολιτική βάμβακος πριν την ένταξη στην ΕΕ.....	360
10.5 Πολιτική βάμβακος μετά την ένταξη της Ελλάδος στην ΕΕ.....	362
10.5.1 Καθεστώς τιμών και παρεμβάσεων	363
10.5.2 Συλλογική δράση στον τομέα του βαμβακιού.....	369
10.6 Το καθεστώς της νέας ΚΑΠ για το βαμβάκι.....	372
10.7 Η πορεία της βαμβακοκαλλιέργειας με τη νέα ΚΑΠ.....	376

Κεφάλαιο 11: Πολιτική Κρασιού

11.1 Η σημασία του προϊόντος για την Ελλάδα	379
11.2 Η γεωγραφική κατανομή και η σύνθεση της αμπελοοινικής παραγωγής ..	381
11.3 Εμπόριο κρασιών.....	384
11.4 Η σημασία του προϊόντος για την ΕΕ.....	386
11.5 Πολιτική κρασιού στην Ελλάδα.....	388
11.6 Πολιτική κρασιού στην ΕΕ	388
11.6.1 Ορισμοί	389
11.6.2 Μέτρα στήριξης της εσωτερικής αγοράς.....	390
11.6.3 Συναλλαγές με Τρίτες Χώρες	393
11.6.4 Ταξινόμηση αμπελουργικών εκτάσεων	394
11.6.5 Στατιστικές έρευνες	394
11.6.6 Απαγόρευση νέων φυτεύσεων.....	395
11.6.7 Κατάταξη ποικιλιών αμπέλου.....	396
11.6.8 Εθνικές ενισχύσεις φυτεύσεων	396
11.7 Η κατάσταση με την αναθεώρηση του 2003.....	397
11.7.1 Κύρια σημεία πολιτικής στην παραγωγή.....	397
11.7.2 Μηχανισμοί της αγοράς	399

11.7.3	Ομάδες παραγωγών και οργανώσεις του κυκλώματος.....	400
11.7.4	Οινολογικές πρακτικές και επεξεργασίες.....	401
11.7.5	Οίνοι ποιότητας που παράγονται σε καθορισμένες περιοχές (v.q.p.r.d) ..	401
11.7.6	Καθεστώς ανταλλαγών με τις τρίτες χώρες	402
11.7.7	Η νέα ΚΟΑ οίνου.....	402
11.8	Οι μεταρρυθμίσεις της αγοράς κρασιού της ΕΕ (περίοδος μετά το 2014)	406

Κεφάλαιο 12: Πολιτική Δημητριακών

12.1	Η σημασία του κλάδου.....	409
12.2	Η παραγωγή σιτηρών στην Ελλάδα	410
12.3	Τα δημητριακά στην ΕΟΚ	412
12.4	Κοινή οργάνωση αγοράς σιτηρών.....	414
12.5	Η αναθεώρηση της πολιτικής των σιτηρών το 1992	428
12.6	Η πολιτική για τα δημητριακά με τη μεταρρύθμιση του 2003	430
12.7	Κοινή οργάνωση αγοράς ρυζιού.....	432
12.8	Η σημερινή κατάσταση	434

Κεφάλαιο 13: Πολιτική Ελαιολάδου

13.1	Ο ελαιοκομικός τομέας στην Ελλάδα.....	437
13.2	Ο ελαιοκομικός τομέας παγκοσμίως	443
13.3	Το παγκόσμιο εμπόριο ελαιολάδου	446
13.4	Κοινή οργάνωση αγοράς ελαιολάδου – λιπαρών ουσιών	449
13.5	Ο τομέας του ελαιολάδου στην Ευρωπαϊκή Ένωση	450
13.6	Η ΚΟΑ ελαιολάδου πριν τη μεταρρύθμιση του 1998	457
13.7	Η συμφωνία της GATT (ΠΟΕ) και το ελαιόλαδο	460
13.8	Η ΚΟΑ ελαιολάδου μετά τη μεταρρύθμιση του 1998.....	460
13.9	Κανόνες εμπορίας ελαιολάδου	463
13.10	Μεταβατική περίοδος	467
13.11	Η ΚΟΑ ελαιολάδου στη νέα κοινή αγροτική πολιτική.....	469
13.12	Ελαιούχοι σπόροι και λοιπά φυτικά έλαια	472

Βιβλιογραφία	475
---------------------------	-----

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Στο πρώτο μέρος του βιβλίου αυτού αναφέρονται και περιγράφονται μορφές και μέτρα αγροτικής πολιτικής τα οποία εφαρμόστηκαν ή εφαρμόζονται στην άσκηση της αγροτικής πολιτικής και υπάρχουν στο “οπλοστάσιο” της αγροτικής πολιτικής. Επίσης, ιδιαίτερη σημασία δίνεται στο σχεδιασμό της αγροτικής πολιτικής καθώς επίσης και στην εκτίμηση του κόστους εφαρμογής των μέτρων.

1

Εισαγωγή

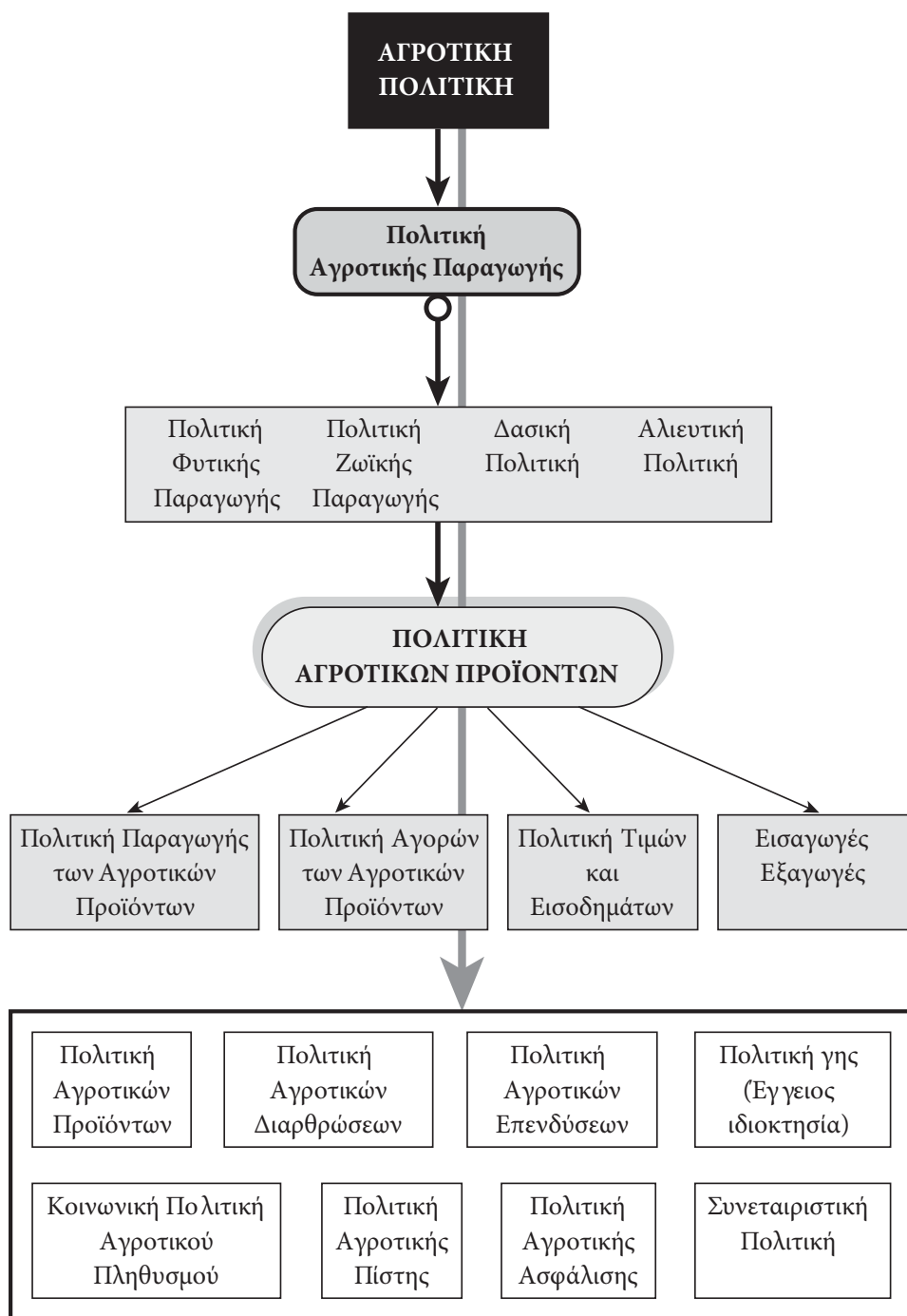
1.1 Έννοια της Πολιτικής Αγροτικών Προϊόντων

Η παρέμβαση στον αγροτικό τομέα είτε από το κράτος είτε από διεθνή οργανισμό, είναι συνηθισμένη και μάλλον επιβεβλημένη, ενώ για τις οικονομίες της αγοράς είναι κανόνας. Οι σκοποί και οι στόχοι αυτής της παρέμβασης είναι ποικίλοι και αποβλέπουν κυρίως στην ορθολογική ανάπτυξη του αγροτικού τομέα και στην εξασφάλιση τροφίμων για τον άνθρωπο, ενώ η γενική πρόθεση όλων είναι η εισοδηματική στήριξη του αγροτικού πληθυσμού.

Ο όρος **αγροτική πολιτική** περιγράφει ένα σύνολο νόμων και αποφάσεων σχετικών με τον αγροτικό τομέα ενός κράτους ή ενός συνόλου κρατών αλλά και νόμων σχετικούς με τις εξαγωγές των εγχωρίων και τις εισαγωγές των ξένων γεωργικών προϊόντων. Οι κυβερνήσεις εφαρμόζουν συνήθως την αγροτική πολιτική με στόχο μια συγκεκριμένη μορφή και λειτουργία στις εσωτερικές αγορές γεωργικών προϊόντων. Μεταξύ των στόχων μπορούν να αναφερθούν το εξασφαλισμένο επίπεδο ανεφοδιασμού, η σταθερότητα τιμών, η ποιότητα των προϊόντων, η επιλογή προϊόντων, η χρήση εδάφους ή η απασχόληση.

Επίσης, ο όρος “*Αγροτική Πολιτική*” χρησιμοποιείται συνήθως για το διαχωρισμό της κρατικής πολιτικής που ασκείται στον αγροτικό τομέα από τη γενικότερη θεσμική και οικονομική πολιτική του κράτους ή από την πολιτική που ασκείται σε άλλους τομείς της οικονομίας. Περιλαμβάνει ένα πλήθος μέτρων που καλύπτουν όλο το φάσμα της παραγωγής, αξιοποίησης, διακίνησης, εμπορίας και κατανάλωσης των αγροτικών προϊόντων. Η άσκηση της αγροτικής πολιτικής μπορεί να γίνει σε όλα τα επίπεδα της αγροτικής δραστηριότητας: τοπικό, εθνικό, διεθνές, παγκόσμιο. Κάθε μορφής αγροτική πολιτική περιλαμβάνει τους στρατηγικούς στόχους που είναι συνήθως μακροπρόθεσμοι και γενικού ενδιαφέροντος και τους τακτικούς βραχυπρόθεσμους στόχους. Στην επιστήμη της αγροτικής οικονομίας ο όρος αγροτική πολιτική χρησιμοποιείται με διπλή έννοια:

➤ Πρώτον, για να συγκεκριμενοποιηθούν τα μέτρα του κράτους που αφορούν

Σχήμα 1.1: Τομείς εφαρμογής της Αγροτικής Πολιτικής.

τον αγροτικό τομέα με όλες τις μορφές τους, (πρακτική αγροτική πολιτική).

- ☉ Δεύτερον, για να εκφράσει την επιστήμη η οποία ασχολείται με τη μελέτη και την αξιολόγηση της πρακτικής αγροτικής πολιτικής, (Θεωρητική ή επιστημονική αγροτική πολιτική) (Ζολώτας, 1964, Παπαγεωργίου, 1970)¹.

Η αγροτική πολιτική, με την ευρεία έννοια, περιλαμβάνει πλήθος από μέτρα και αποφάσεις, που επηρεάζουν το ύψος, το είδος και τον τρόπο παραγωγής των αγροτικών προϊόντων, φυτικής και ζωικής προέλευσης (Σχήμα 1.1). Τα μέτρα αυτά εφαρμόζονται σε τρεις βασικούς τομείς:

1. Στην αγορά των συντελεστών παραγωγής (input markets) μέσω της οποίας ο αγροτικός τομέας εφοδιάζεται τους συντελεστές και τα μέσα παραγωγής. Οι παρεμβάσεις στην αγορά αφορούν ποσοτικές και οικονομικές παρεμβάσεις χωρίς να αποκλείονται και άλλες μορφές παρέμβασης.
2. Στη διαδικασία της παραγωγής. Η παρέμβαση στη διαδικασία της παραγωγής αφορά μέτρα που στοχεύουν στην παραγωγή προϊόντων ποιοτικών και ασφαλών.
3. Στην αγορά των προϊόντων μέσω της οποίας τα αγροτικά προϊόντα πωλούνται και καταναλώνονται.

Η πολιτική στην αγορά των συντελεστών παραγωγής αναφέρεται στη χρήση της γης και άλλων φυσικών μέσων που χρησιμοποιούνται στην αγροτική παραγωγή, στην αγροτική χρηματοδότηση, στα βιομηχανικά προϊόντα που χρησιμοποιούνται στην παραγωγική διαδικασία της αγροτικής παραγωγής (non-agricultural inputs).

Η πολιτική που αναφέρεται στο στάδιο της παραγωγής περιλαμβάνει μέτρα που αφορούν τη διαδικασία της παραγωγής και κυρίως μέτρα για τις καλλιεργητικές φροντίδες έτσι ώστε να επιτυγχάνεται το μεγαλύτερο δυνατό αποτέλεσμα και παράλληλα να προστατεύεται πλήρως το περιβάλλον.

Η πολιτική στην αγορά των αγροτικών προϊόντων αναφέρεται στους νόμους και τα διοικητικά μέτρα που μπορούν να επηρεάσουν την προσφορά, τη ζήτηση, τις τιμές και την κατανάλωση συγκεκριμένων αγροτικών προϊόντων.

Με τις παραπάνω μορφές της πολιτικής διαμορφώνονται στοχευμένες πολιτικές για την επίτευξη συγκεκριμένων σκοπών στον αγροτικό τομέα:

1. Πολιτική ανάπτυξης (*Growth policy*) η οποία μπορεί να περιλαμβάνει αποδοτική κατανομή των διαθέσιμων συντελεστών παραγωγής, επενδύσεις στο γε-

---

¹ Ε. Ζολώτας, “Νομισματική Ισορροπία και Οικονομική Ανάπτυξη”, Αθήνα 1964. Ε. Παπαγεωργίου, “Αγροτική Πολιτική”, Θεσσαλονίκη, 1970.

ωργικό τομέα που βελτιώνουν την παραγωγικότητα ενώ παράλληλα μπορεί να δημιουργούν πρόσθετους συντελεστές παραγωγής.

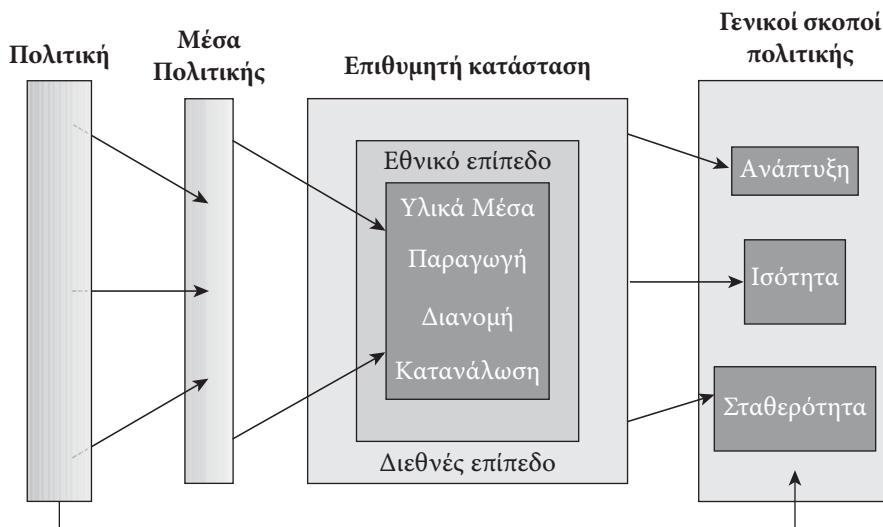
2. *Πολιτική δικαιοτέρας κατανομής του εισοδήματος (Equity policy)* η οποία μπορεί να περιλαμβάνει ενίσχυση των εισοδημάτων των ασθενέστερων τάξεων των εργαζομένων στον αγροτικό τομέα καθώς επίσης και ανακατανομή των μέσων και συντελεστών αγροτικής παραγωγής.
3. *Πολιτική σταθερότητας (Stability policy)* η οποία βοηθάει τις δύο παραπάνω πολιτικές ώστε να μην παρατηρείται διακύμανση από έτος σε έτος στους στόχους των παραπάνω πολιτικών.

Ο καθορισμός στόχων στην αγροτική πολιτική δεν σημαίνει αυτόματα επιτυχία. Είναι μια δυναμική διαδικασία που επηρεάζεται από παράγοντες όχι μόνο ελεγχόμενους αλλά και από παράγοντες των διεθνών οικονομικών μεταβλητών και των μεταβολών αυτών. Το σχήμα 1.2 δείχνει τους γενικούς στόχους και τα μέσα της πολιτικής καθώς επίσης και την αλληλεξάρτηση αυτών.

Πέρα όμως από τη γενικότερη αγροτική πολιτική ενός κράτους ή οργανισμού, η πολιτική που ασκείται για συγκεκριμένα αγροτικά προϊόντα διαφοροποιείται σημαντικά και από τη γενική αγροτική πολιτική και από προϊόν σε προϊόν. Η διαφοροποίηση αυτή είναι επιβεβλημένη αν αναλογισθεί κανείς ότι όλα τα γεωργικά προϊόντα δεν παράγονται με τον ίδιο τρόπο, δεν είναι της ίδιας οικονομικής σημασίας και ο προορισμός του καθενός είναι διαφορετικός. Η διαφοροποίηση αυτή γίνεται ανάλογα με ορισμένα κριτήρια σημαντικότερα από τα οποία είναι:

1. Η οικονομική σημασία της καλλιέργειας και του παραγόμενου προϊόντος στην εθνική οικονομία, όπως στο εμπόριο (Εισαγωγές - Εξαγωγές), η συμβολή της αξίας του στο Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν (ΑΕΠ).
2. Η απασχόληση που δημιουργεί η καλλιέργεια στον αγροτικό και στον αστικό πληθυσμό, είτε στην πρωτογενή παραγωγή είτε στη μεταποίησή του ή σε οποιοδήποτε στάδιο μέχρι την κατανάλωσή του.
3. Η αξία του προϊόντος ως μέσο διατροφής του πληθυσμού. Η αξία δεν νοείται μόνο ως χρηματική αξία αλλά και ως αναγκαιότητα για τη διατροφή.
4. Η αξία της καλλιέργειας και του προϊόντος ως πηγή εισοδήματος για τον αγροτικό πληθυσμό και για τη χώρα γενικότερα.
5. Η τοπική οικονομική σημασία ενός προϊόντος και οι διαθέσιμες εναλλακτικές ευκαιρίες.

Η διαφοροποίηση της πολιτικής σε κάθε αγροτικό προϊόν ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του (βιολογικά, οικονομικά κ.ά) δημιουργεί την ανάγκη εξειδικευμένης μελέτης της πολιτικής για κάθε προϊόν. Η μελέτη αυτή εστιάζεται κυρίως στις αιτίες άσκησης της πολιτικής, στα μέσα και τους μηχανισμούς

Σχήμα 1.2: Γενική Αγροτική Πολιτική

εφαρμογής, στην αποτελεσματικότητα και στις συνέπειες της σε όλες τις κοινωνικές ομάδες του πληθυσμού.

Επομένως, σύμφωνα με όσα αναφέρθηκαν παραπάνω, η “**Πολιτική Αγροτικών Προϊόντων**” ως θεωρητική επιστήμη, ασχολείται με τη μελέτη των μέτρων που λαμβάνονται από το κράτος ή από διεθνείς οργανισμούς για συγκεκριμένα αγροτικά προϊόντα. Τα μέτρα αυτά συνήθως διαφοροποιούνται από τη γενικότερη αγροτική πολιτική και προσαρμόζονται στις ειδικές συνθήκες παραγωγής στα χαρακτηριστικά και στη φύση του αγροτικού προϊόντος, καθώς επίσης και στη σπουδαιότητά του ως αγροτικό προϊόν. Επίσης, τα μέτρα αυτά, συνθέτουν το βαθμό προστασίας του προϊόντος (Rate of protection) που δίδεται από το κράτος στο συγκεκριμένο αγροτικό προϊόν και δίνουν την κατεύθυνση στην παραγωγή ανάλογα με συγκεκριμένους λόγους και διευθετούν τους κανόνες εμπορίας και κατανάλωσης του.

1.2 Σκοποί της Πολιτικής Αγροτικών Προϊόντων

Η παραγωγή, η κατανάλωση και το εμπόριο ενός αγροτικού προϊόντος είναι τρεις δραστηριότητες που αλληλοσυνδέονται μεταξύ τους σε κάθε αγροτική και εθνική οικονομία. Εάν η κρατική αγροτική πολιτική επηρεάσει, με διάφορα μέτρα, τη μία δραστηριότητα θα επηρεάσει έμμεσα και τις άλλες δύο. Για παρά-

δειγμα, εάν η πολιτική ενός προϊόντος προωθεί την αύξηση της παραγωγής του, θα επηρεάσει την προσφορά του στην αγορά (αύξηση προσφοράς) και αυτό με τη σειρά του θα δημιουργήσει συνθήκες μείωσης της τιμής του, θα αυξήσει την κατανάλωσή του μέσω των τιμών του (μείωση της τιμής του), ενώ η επιπλέον παραγωγή θα επηρεάσει και την πολιτική του εμπορίου (ίσως μέτρα για την προστασία της εγχώριας παραγωγής). Αυτή η αλληλεξάρτηση των παραπάνω δραστηριοτήτων είναι διαφορετική για καθένα από τα αγροτικά προϊόντα και εξαρτάται από ειδικά χαρακτηριστικά του προϊόντος.

Η πολιτική αγροτικών προϊόντων ως ένα μέρος της αγροτικής πολιτικής, ποικίλει από κράτος σε κράτος και ανάλογα με τις τοπικές ανάγκες. Όλα τα κράτη και οι διεθνείς οργανισμοί όμως προσανατολίζονται και επιδιώκουν τέτοιες πολιτικές ώστε για κάθε συγκεκριμένο αγροτικό προϊόν να εναρμονισθεί η προσφορά και η ζήτησή του και να αποφευχθούν μεγάλα πλεονάσματα ή ελλείψεις. Παράλληλα, δίνεται έμφαση στην άριστη αξιοποίηση των συντελεστών παραγωγής έτσι ώστε για κάθε καλλιέργεια η πολιτική να έχει το μικρότερο δυνατό κοινωνικό κόστος.

Στη σημερινή διεθνή συγκυρία των ανοικτών αγορών και του ελεύθερου εμπορίου, η πολιτική αγροτικών προϊόντων σκοπεύει κυρίως στην αξιοποίηση του **“συγκριτικού πλεονεκτήματος”** κάθε κράτους ή περιοχής. Αυτό σημαίνει ότι η καλλιέργεια και η παραγωγή ενός συγκεκριμένου αγροτικού προϊόντος υπαγορεύεται σε μεγάλο βαθμό από τα πλεονεκτήματα που διαθέτει κάθε κράτος ή μια περιοχή ώστε το προϊόν να παράγεται με το μικρότερο δυνατό κόστος στην καλύτερη δυνατή ποιότητα. Το συγκριτικό πλεονέκτημα στην παραγωγή αγροτικών προϊόντων το συνθέτουν κυρίως οι φυσικοί πόροι και οι κλιματικές συνθήκες μιας περιοχής ή ενός κράτους που είναι σχεδόν ιδανικές για την καλλιέργεια των προϊόντων αλλά και η μακροχρόνια συσσωρευμένη εμπειρία των παραγωγών.

Βεβαίως, το συγκριτικό πλεονέκτημα μιας χώρας μπορεί να μεταβληθεί ή και να χαθεί. Αυτό συμβαίνει γιατί φυσικά φαινόμενα αλλά κυρίως φαινόμενα που έχουν σχέση με την ανθρώπινη δραστηριότητα ή την πρόοδο της τεχνολογίας μπορούν να μετακινήσουν το συγκριτικό πλεονέκτημα μιας χώρας ή μιας περιοχής. Για το λόγο αυτό η πολιτική αγροτικών προϊόντων μεταβάλλεται πάντα προς εκείνη την κατεύθυνση προς την οποία θα εξισορροπηθούν μια σειρά από αλληλοσυγκρουόμενους παράγοντες.

Επίσης, η κοινή προσπάθεια όλων των κρατών και των διεθνών οργανισμών για απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου, αναγκάζουν τους υπεύθυνους της αγροτικής πολιτικής να μεταβάλουν διαρκώς τις πολιτικές στα αγροτικά προϊόντα με κύριο στόχο την καλύτερη αξιοποίηση των φυσικών πόρων, την εξασφα-

λιση της διατροφής του ανθρώπου σε ολόκληρη τη γη και την διασφάλιση των εισοδημάτων του αγροτικού πληθυσμού. Επομένως, οι σκοποί της πολιτικής αγροτικών προϊόντων μπορούν να συνοψισθούν στα παρακάτω:

- α) Στην επάρκεια ενός συγκεκριμένου προϊόντος και στην εξισορρόπηση της ζήτησης στην εθνική και τη διεθνή αγορά. Ο σκοπός αυτός είναι σημαντικός με την έννοια ότι πολλά προϊόντα παρουσιάζουν μεγάλες διακυμάνσεις στην προσφορά και τη ζήτηση με αποτέλεσμα πολλές φορές να παρουσιάζονται ελλείψεις στη ζήτηση ενώ σε άλλες περιπτώσεις να έχουμε πλεονάσματα. Επιπλέον, πολλές φορές ορισμένα αγροτικά προϊόντα παρουσιάζουν σημαντικές μεταβολές ως προς τη προσφορά και τη ζήτηση με αποτέλεσμα να δημιουργείται η ανάγκη λήψης μέτρων πολιτικής μόνο για το συγκεκριμένο προϊόν ώστε να επέλθει ισορροπία στην αγορά του.
- β) Στην ομαλή διακίνηση, κανονικό εφοδιασμό των αγορών και κατανάλωση των αγροτικών προϊόντων στην εθνική και διεθνή αγορά. Αν και τα τελευταία χρόνια η επέμβαση στην αγορά των προϊόντων δεν είναι εφικτή λόγω των κανόνων του ελεύθερου εμπορίου, εν τούτοις λαμβάνονται μέτρα έμμεσα ή άμεσα για την ομαλή λειτουργία της αγοράς των αγροτικών προϊόντων αφού τα περισσότερα αποτελούν είδη πρώτης ανάγκης.
- γ) Στην παραγωγή των αγροτικών προϊόντων υψηλής ποιότητας με το χαμηλότερο δυνατό κόστος. Η περίπτωση αυτή είναι ιδιαίτερος σημαντική αφού τις τελευταίες δεκαετίες η αύξηση της παραγωγής δημιούργησε συνθήκες υποβάθμισης της ποιότητας και της ασφαλούς κατανάλωσης. Επιπλέον, η ποιότητα και το χαμηλό κόστος παραγωγής και επομένως η χαμηλή τιμή του προϊόντων αποτελούν δύο βασικά στοιχεία ανταγωνισμού στη διεθνή αγορά.
- δ) Στη διασφάλιση ενός δίκαιου εισοδήματος στους αγρότες. Αυτή αποτελεί την οικονομική πλευρά της πολιτικής των αγροτικών προϊόντων και θεωρείται το βασικότερο κίνητρο για τους παραγωγούς να συνεχίσουν την παραγωγή ενός συγκεκριμένου προϊόντος. Η διασφάλιση του εισοδήματος των παραγωγών, όπως είναι φυσικό, επιτυγχάνεται μέσω της πολιτικής τιμών των αγροτικών προϊόντων ή μέσω άλλων μέτρων πολιτικής τα οποία έχουν σχέση με το συγκεκριμένο προϊόν.

Η εφαρμογή όμως μιας συγκεκριμένης πολιτικής σ' ένα αγροτικό προϊόν προκαλείται κόστος ενώ παράλληλα δημιουργούνται και ωφέλειες. Το κόστος μπορεί να είναι οικονομικό αλλά και κόστος ευημερίας. Σε ένα κοινωνικό σύνολο υπάρχουν τρεις μεγάλες κοινωνικές ομάδες οι οποίες υφίστανται συνήθως το κόστος της πολιτικής ή ωφελούνται απ' αυτήν:

- Οι παραγωγοί του συγκεκριμένου προϊόντος.
- Οι καταναλωτές του συγκεκριμένου προϊόντος.

⇒ Οι φορολογούμενοι.

Οι παραπάνω κοινωνικές ομάδες είτε μοιράζονται το κόστος ή τα οφέλη της πολιτικής είτε επιβαρύνονται μόνο κάποιες και ωφελούνται οι υπόλοιπες.

Τέλος, ο σχεδιασμός της πολιτικής ενός προϊόντος αποτελεί σημαντικό μέλημα της πολιτικής αγροτικών προϊόντων αφού για τη λήψη κάποιων μέτρων πολιτικής απαιτείται εμπεριστατωμένη μελέτη για την τελική απόφαση.

1.3 Η Αναγκαιότητα της Αγροτικής Πολιτικής

Η αναγκαιότητα της παρέμβασης του κράτους στις αγροτικές δραστηριότητες εξηγείται κατά πρώτον από τη μεγάλη αναγκαιότητα της επάρκειας των τροφίμων στη χώρα και κατά δεύτερον από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της αγροτικής παραγωγής, τα οποία καθιστούν την αγροτική παραγωγή είτε μειονεκτικό παραγωγικό κλάδο έναντι των άλλων κλάδων της οικονομίας είτε επιβάλλει στο κράτος να ασκήσει αγροτική πολιτική.

Ο Αγροτικός τομέας, ως παραγωγικός τομέας της οικονομίας, συγκρινόμενος με τους άλλους παραγωγικούς τομείς, παρουσιάζει ορισμένα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, τα οποία τον κάνουν να ξεχωρίζει απ' αυτούς. Τα χαρακτηριστικά αυτά μπορούν να συνοψισθούν στα παρακάτω:

- α) Η αγροτική παραγωγή γίνεται κατά το πλείστον, σε εκτάσεις, κάτω από την ανεξέλεγκτη επίδραση των κλιματολογικών συνθηκών, οι οποίες δημιουργούν μεγάλη αβεβαιότητα για το τελικό αποτέλεσμα. Αντίθετα, η βιομηχανική παραγωγή ή άλλοι παραγωγικοί κλάδοι πραγματοποιούν την παραγωγική τους δραστηριότητα κάτω από πλήρως ελεγχόμενες συνθήκες (π.χ. σε κλειστούς χώρους) και έτσι δεν επηρεάζεται από τις φυσικές συνθήκες.
- β) Η αγροτική παραγωγή είναι κατά μεγάλο μέρος εκτατική, δηλαδή καταλαμβάνει μεγάλες εκτάσεις. Το γεγονός αυτό συνεπάγεται υψηλές δαπάνες στη μηχανοποίηση και δυσκολίες στην οργάνωση της εργασίας, αφού απαιτεί ανάλωση μηχανικής και ανθρώπινης εργασίας σε κάθε μονάδα καλλιεργούμενης έκτασης. Αντίθετα, οι άλλοι παραγωγικοί τομείς καταλαμβάνουν συνήθως σχετικά μικρή έκταση και ο έλεγχος, ο προγραμματισμός της εργασίας και της παραγωγής είναι προσιτός.
- γ) Ο κύκλος της αγροτικής παραγωγής είναι πολύ μεγάλος και κυμαίνεται από μερικούς μήνες έως και πολλά χρόνια, σε αντίθεση με άλλους τομείς της παραγωγής όπου η παραγωγή είναι συνεχής ή ο κύκλος της παραγωγικής διαδικασίας

- κασίας είναι πολύ μικρός. Επιπλέον, η ανάπτυξη των φυτών και των ζώων ρυθμίζονται, εκτός από τους φυσικοχημικούς παράγοντες και από τους βιολογικούς, γεγονός που επιβραδύνει σημαντικά τον παραγωγικό ρυθμό της αγροτικής παραγωγής. Το παραπάνω χαρακτηριστικό της αγροτικής παραγωγής έχει ως συνέπεια τα κεφάλαια που επενδύονται στην αγροτική παραγωγή να αναπαράγονται με πολύ αργούς ρυθμούς και να δημιουργούνται πρόσθετοι κίνδυνοι για το τελικό οικονομικό αποτέλεσμα.
- δ) Στην αγροτική παραγωγή δεν είναι δυνατόν να γίνει καταμερισμός και εξειδίκευση της εργασίας. Αυτό προκύπτει από την ποικιλία εργασιών που καλείται να κάνει ο αγρότης παραγωγός σε όλη τη διάρκεια της παραγωγικής διαδικασίας. Για παράδειγμα, είναι υποχρεωμένος να γνωρίζει κλάδεμα δένδρων, όργωμα των χωραφιών, άρδευση, λίπανση, ράντισμα κ.λ.π., έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η συνεχής απασχόλησή του καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. Επιπλέον, η αμοιβή της εργασίας παρέχεται ετεροχρονισμένα, δηλαδή, ο αυτοαπασχολούμενος στον αγροτικό τομέα προσφέρει την εργασία του σχεδόν όλο το χρόνο, αλλά η αμοιβή αυτής της εργασίας θα “καταβληθεί” όταν και εφ’ όσον πουληθεί το τελικό προϊόν της παραγωγικής διαδικασίας.
- ε) Στην αγροτική παραγωγή οι σταθεροί συντελεστές συνήθως δεν αναπαράγονται (π.χ. το έδαφος, οι κλιματικοί παράγοντες, οι βιολογικοί νόμοι), ενώ σε άλλους παραγωγικούς τομείς, (όπως στη βιομηχανία) αναπαράγονται εύκολα και δεν αποτελούν εμπόδιο στην επέκταση της παραγωγής.
- στ) Η ζήτηση των αγροτικών προϊόντων είναι συνήθως ανελαστική, γιατί αποτελούν είδη πρώτης ανάγκης (τρόφιμα), σε αντίθεση με τα βιομηχανικά προϊόντα των οποίων η ζήτηση είναι συνήθως ελαστική, γιατί αυτά ικανοποιούν κυρίως επιθυμίες και απολαυστικές ανάγκες.
- ζ) Η εναρμόνιση της προσφοράς των αγροτικών προϊόντων με τις εκάστοτε μεταβαλλόμενες συνθήκες της αγοράς, βραχυπρόθεσμα, είναι αδύνατη, ενώ μακροχρόνια είναι δύσκολη και δαπανηρή. Αντίθετα, η βιομηχανική παραγωγή προσαρμόζεται εύκολα στις συνθήκες της αγοράς, σε μικρό χρονικό διάστημα και με καθόλου ή με πολύ μικρές δαπάνες.
- η) Στον αγροτικό τομέα δεν είναι δυνατή η ακριβής πρόβλεψη της παραγωγής γιατί αυτή εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις μη ελεγχόμενες φυσικές συνθήκες, σε αντίθεση με άλλους παραγωγικούς τομείς στους οποίους η πρόβλεψη είναι ακριβής.
- θ) Τα αγροτικά προϊόντα, σε μεγάλο ποσοστό, είναι ευπαθή με περιορισμένη διάρκεια ζωής για αποθήκευση. Το χαρακτηριστικό αυτό μειώνει τη διαπραγματευτική δύναμη του αγρότη στην αγορά, με αποτέλεσμα να έχουμε πτώση των τιμών σε περίοδο υπερπαραγωγής.

4

Η Αγροτική Παραγωγή

4.1 Γενικά για την αγροτική παραγωγή

Η παραγωγή με τη στενή έννοια και στον αγροτικό τομέα περιλαμβάνει κυρίως την παραγωγή των πρωτογενών προϊόντων. Δηλαδή, ο κατάλληλος συνδυασμός των συντελεστών παραγωγής σε μια αγροτική εκμετάλλευση, με τη συμμετοχή και άλλων μέσων παραγωγής και με τη συμβολή του φυσικού και βιολογικού παράγοντα, παράγουν το πρωτογενές προϊόν.

Μια ευρύτερη προσέγγιση της παραγωγής περιλαμβάνει όχι μόνο τον συνδυασμό των συντελεστών παραγωγής αλλά όλες τις δραστηριότητες και λειτουργίες της αγροτικής εκμετάλλευσης – επιχείρησης.

Τα οικονομικά αγαθά και οι υπηρεσίες είναι αποτέλεσμα της διαδικασίας της παραγωγής. Επομένως, με τον όρο παραγωγή εννοούμε τη διαδικασία με την οποία οι διάφοροι παραγωγικοί συντελεστές μετατρέπονται (μετασχηματίζονται) σε αγαθά χρήσιμα για τον άνθρωπο και στη συγκεκριμένη περίπτωση πρωτογενή αγροτικά προϊόντα.

Αγροτικά προϊόντα είναι τα προϊόντα του εδάφους, της κτηνοτροφίας, της θαλάσσιας αλιείας, της υδατοκαλλιέργειας, της δασοπονίας, της θηραματοπονίας και των κάθε είδους εκτροφών και τα προϊόντα που προέρχονται από το πρώτο στάδιο επεξεργασίας ή μεταποίησης αυτών, καθώς και κάθε άλλο προϊόν που προέρχεται από την αγροτική εν γένει δραστηριότητα.

Η παραγωγική διαδικασία είναι, συνεπώς, μια συνειδητή προσπάθεια των ανθρώπων να δώσουν στην ύλη χρήσιμες μορφές που να ικανοποιούν τις ανάγκες τους. Το αποτέλεσμα της παραγωγικής διαδικασίας είναι το προϊόν. Χαρακτηριστικά στοιχεία της παραγωγικής διαδικασίας είναι:

- i) Η συνειδητή προσπάθεια για κάποιο τελικό αποτέλεσμα.
- ii) Η χρονική διάρκεια από τη στιγμή που θα χρησιμοποιηθούν οι παραγωγικοί συντελεστές μέχρι την παραγωγή του προϊόντος.
- iii) Η τεχνολογική σχέση ανάμεσα στις ποσότητες των παραγωγικών συντελεστών και την ποσότητα του παραγόμενου προϊόντος.

Τα στοιχεία της παραγωγικής διαδικασίας μπορούμε να τα διακρίνουμε και στην παραγωγή ενός αγροτικού προϊόντος π.χ. σιταριού ή κρέατος. Στις παραπάνω περιπτώσεις η συνειδητή προσπάθεια αφορά την παραγωγή του σιταριού, ή του κρέατος. Η χρονική διάρκεια αναφέρεται στο διάστημα που πρέπει να περάσει από την καλλιέργεια μέχρι τη συγκομιδή του σιταριού ή από τη γέννηση του ζώου μέχρι το τέλος της εκτροφής. Η τεχνολογική σχέση συνδέεται με τη μέθοδο παραγωγής του σιταριού ενώ η παραγωγή περιλαμβάνει όλες τις οικονομικές δραστηριότητες στον αγροτικό τομέα.

Η παραγωγή προϋποθέτει τη χρησιμοποίηση παραγωγικών συντελεστών. Τη διαδικασία της παραγωγής αναλαμβάνουν οι αγροτικές εκμεταλλεύσεις- επιχειρήσεις. Αυτές αποφασίζουν για το είδος και τις αναλογίες των συντελεστών που μπορούν να συνδυάσουν για την παραγωγή των διάφορων προϊόντων. Στις αποφάσεις της επιχείρησης σημαντικός παράγοντας είναι ο χρόνος. Η οικονομική επιστήμη διακρίνει δύο περιόδους παραγωγής, τη βραχυχρόνια και τη μακροχρόνια.

Βραχυχρόνια περίοδος είναι το χρονικό διάστημα μέσα στο οποίο η επιχείρηση δεν μπορεί να μεταβάλει την ποσότητα ενός ή περισσότερων από τους συντελεστές που χρησιμοποιεί. Δηλαδή, στην περίοδο αυτή άλλοι συντελεστές είναι σταθεροί και άλλοι μεταβλητοί. Σταθεροί είναι αυτοί που η ποσότητά τους δεν μπορεί να μεταβληθεί στη βραχυχρόνια περίοδο και είναι συνήθως, αλλά όχι απαραίτητα, τα μηχανήματα, η τεχνολογία, η γη και γενικά ο κεφαλαιουχικός εξοπλισμός. Μεταβλητοί συντελεστές είναι αυτοί που η ποσότητά τους μπορεί να αυξομειωθεί, όπως οι πρώτες ύλες, εργασία κτλ.

Μακροχρόνια περίοδος είναι το χρονικό διάστημα, μέσα στο οποίο η επιχείρηση μπορεί να μεταβάλει τις ποσότητες όλων των παραγωγικών συντελεστών. Όλοι οι συντελεστές είναι επομένως μεταβλητοί. Οι έννοιες της βραχυχρόνιας και της μακροχρόνιας περιόδου δεν αντιστοιχούν σε κάποια συγκεκριμένη ημερολογιακή περίοδο. Η διάκριση γίνεται με βάση τη δυνατότητα προσαρμοστικότητας των συντελεστών που χρησιμοποιεί η κάθε επιχείρηση, και αυτό εξαρτάται κυρίως από το αντικείμενο και το μέγεθος της επιχείρησης.

Το παραγόμενο προϊόν σε κάθε αγροτική εκμετάλλευση διακρίνεται σε συγκεκριμένες κατηγορίες, ανάλογα με το στάδιο της παραγωγής και τη σχέση του με τους συντελεστές παραγωγής. Με αυτή την έννοια διακρίνουμε τρεις μεγάλες μορφές παραγομένου προϊόντος:

- Το *Συνολικό Προϊόν* (ΣΠ) (Total Product, TP ή Q) για ένα μεταβαλλόμενο συντελεστή είναι η ποσότητα του προϊόντος που παράγεται σε μια παραγωγική προσπάθεια, όταν οι ποσότητες όλων των άλλων συντελεστών παραμένουν σταθερές και μεταβάλλεται μόνο η ποσότητα του συντελεστή που μας

ενδιαφέρει.

Σε κάθε μεταβολή του συγκεκριμένου συντελεστή έχουμε μια νέα ποσότητα που διαφέρει από την προηγούμενη και είτε είναι μεγαλύτερη οπότε ο μεταβαλλόμενος συντελεστής συνέβαλε θετικά, είτε είναι μικρότερη οπότε ο μεταβαλλόμενος συντελεστής συνέβαλε αρνητικά.

- ⇒ Το *Μέσο Προϊόν* (ΜΠ) (Average Product, AP) είναι η μέση ποσότητα που αντιστοιχεί σε κάθε μονάδα μεταβαλλόμενου συντελεστή παραγωγής, δηλαδή είναι ο λόγος του συνολικού προϊόντος προς τις μονάδες του μεταβλητού συντελεστή. Αν για παράδειγμα μεταβλητός συντελεστής είναι το λίπασμα τότε το μέσο προϊόν δείχνει το προϊόν ανά λιπαντική μονάδα.

$$\text{Μέσο Προϊόν (ΜΠ)} = \frac{\text{Συνολικό Προϊόν (ΣΠ)}}{\text{Συνολικές μονάδες μεταβλητού συντελεστή (ΜΣ)}}$$

$$\text{ή } \text{ΜΠ} = \frac{\Sigma\Pi}{\text{ΜΣ}}$$

- ⇒ Το *Οριακό προϊόν* (ΟΠ) (Marginal Product, MP) ενός μεταβαλλόμενου συντελεστή παραγωγής είναι η μεταβολή που επέρχεται στο συνολικό προϊόν, όταν μεταβάλλεται ο μεταβλητός συντελεστής κατά μία μονάδα. Ο υπολογισμός του οριακού προϊόντος δηλαδή βασίζεται στη μεταβολή (Δ) του συνολικού προϊόντος για κάθε μοναδιαία μεταβολή στο μεταβλητό συντελεστή. Δηλαδή:

$$\text{Οριακό Προϊόν (ΟΠ)} = \frac{\text{Μεταβολή Συνολικού Προϊόντος (\Delta\Sigma\Pi)}}{\text{Μεταβολή στην ποσότητα του μεταβλητού συντελεστή (\Delta\text{ΜΣ})}}$$

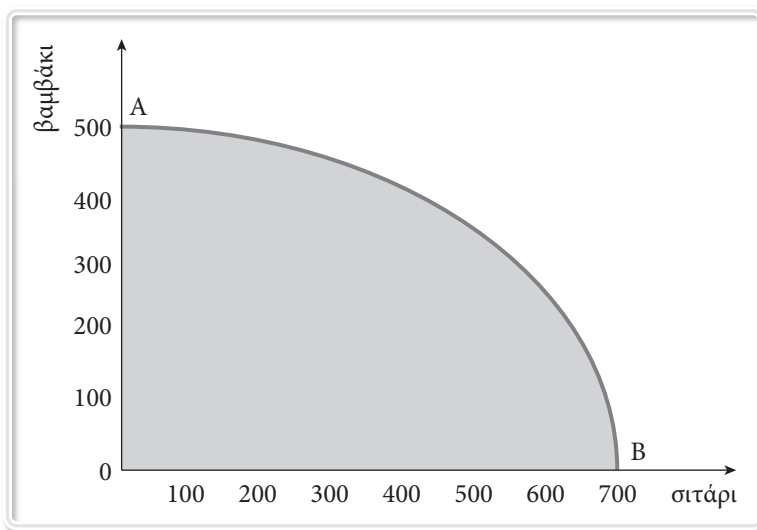
$$\text{ή } \text{ΟΠ} = \frac{\Delta\Sigma\Pi}{\Delta\text{ΜΣ}}$$

Το οριακό προϊόν δείχνει την ποσοτική μεταβολή του συνολικού προϊόντος, με την προσθήκη κάθε φορά μιας μονάδας μεταβλητού συντελεστή. Επομένως, το οριακό προϊόν κάθε φορά μεταβάλλεται και μπορεί να είναι μεγαλύτερο από το οριακό προϊόν της προηγούμενης μονάδας ή ίσο ή μικρότερο. Αυτό συμβαίνει γιατί το οριακό προϊόν της δεν είναι το προϊόν που παράγει κάθε φορά η μονάδα του συγκεκριμένου συντελεστή, αλλά η μεταβολή που επέρχεται στις συνθήκες παραγωγής επομένως στο συνολικό προϊόν, εξαιτίας της συμβολής της επιπλέον μονάδας του συντελεστή.

4.2 Οι παραγωγικές δυνατότητες αγροτικής εκμετάλλευσης

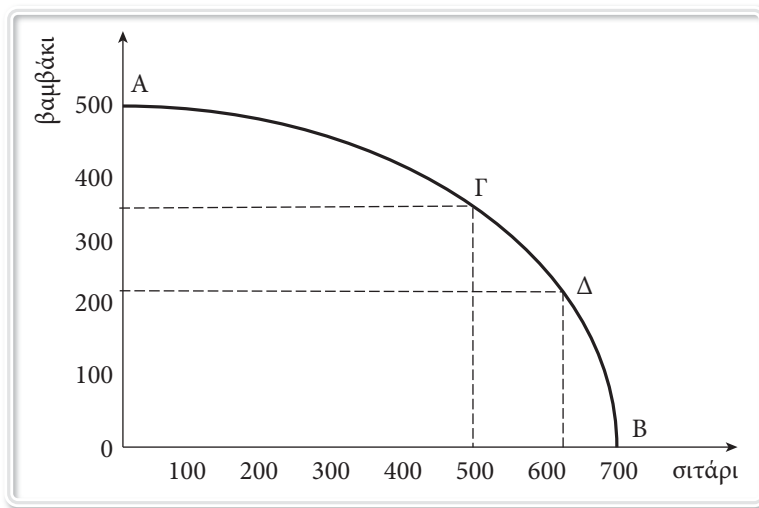
Κάθε αγροτική εκμετάλλευση, ανάλογα με τους συντελεστές παραγωγής που διαθέτει μπορεί και παράγει ορισμένες ποσότητες προϊόντων. Ο συνδυασμός των προϊόντων που μια αγροτική εκμετάλλευση είναι ικανή να παράγει μπορεί να απεικονισθεί σε μια καμπύλη στους άξονες των ορθογωνίων συντεταγμένων. Η αυτή ονομάζεται “καμπύλη παραγωγικών δυνατοτήτων” (production.possibilities curve) (Σχήμα 4.1).

Σχήμα 4.1: Καμπύλη παραγωγικών δυνατοτήτων αγροτικής εκμετάλλευσης.

Η καμπύλη αυτή απεικονίζει σε γραφική μορφή, τους διάφορους συνδυασμούς των αγροτικών προϊόντων που μπορεί να παράγει, μια αγροτική εκμετάλλευση που έχει στη διάθεσή της συγκεκριμένους και όχι απεριόριστους συντελεστές παραγωγής σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Για παράδειγμα, εάν μια αγροτική εκμετάλλευση διαθέτει 20 στρέμματα εδάφους και θέλει να την καταναείμι μεταξύ των καλλιεργειών “βαμβάκι” και “σιτάρι”, τότε, εάν διαθέσει όλη την έκταση για το βαμβάκι θα παράγει 5000 κιλά βαμβάκι (20 × 250) (σημείο Α), ενώ εάν τη διαθέσει για παραγωγή σιταριού τότε θα παράγει 7000 κιλά σιτάρι (20 × 350) (σημείο Β). Στην καμπύλη παραγωγικών δυνατοτήτων όμως υπάρχουν πολλοί συνδυασμοί που μπορούν να κατανεμηθούν τα 20 στρέμματα στους κλάδους βαμβάκι και σιτάρι. Πρέπει να επισημανθεί ότι η άριστη κατανομή θα προκύψει και με τη χρήση επιστημονικής ανάλυσης, δηλαδή θα πρέπει να επιλε-

γεί εκείνος ο συνδυασμός που αποφέρει το μεγαλύτερο ακαθάριστο κέρδος στην εκμετάλλευση. Στην περίπτωση του άριστου σημείο συνδυασμού, αυτό πρέπει να βρίσκεται επάνω στην καμπύλη. Όλα τα σημεία της καμπύλης μπορούν να θεωρηθούν σημεία συνδυασμού καθώς επίσης και τα σημεία στο εσωτερικό της καμπύλης. Τα σημεία όμως της περιοχής στο εσωτερικό της καμπύλης θεωρούνται μη άριστα καθ' όσον δεν αξιοποιούνται πλήρως οι διαθέσιμοι συντελεστές παραγωγής.

Σχήμα 4.2: Καμπύλη παραγωγικών δυνατοτήτων αγροτικής εκμετάλλευσης με συνδυασμούς κατανομής του περιορισμένου συντελεστή.

Τα σημεία Α, Β, Γ, Δ και όποια άλλα βρίσκονται πάνω στην καμπύλη παραγωγικών δυνατοτήτων (μέτωπο), αντιπροσωπεύουν το μέγιστο κάθε φορά συνδυασμό παραγωγής των δύο αυτών προϊόντων. Σε μία αγροτική εκμετάλλευση είναι δυνατή, μακροχρόνια, να μεταβληθεί η καμπύλη παραγωγικών δυνατοτήτων εάν μεταβληθούν οι συνθήκες και τα μέσα παραγωγής (Σχήμα 4.3).

Η μεταβολή μπορεί να οφείλεται στην αλλαγή των μέσων παραγωγής ή στην αλλαγή της τεχνολογίας. Μάλιστα η αλλαγή μπορεί να επηρεάσει εξίσου και τα δύο προϊόντα ή να επηρεάσει περισσότερο το ένα. Η μετατόπιση της καμπύλης μπορεί να είναι προς τα δεξιά π.χ. λόγω αύξησης της διαθέσιμης εργασίας, του κεφαλαίου, ή της τεχνολογικής γνώσης, οπότε έχουμε θετική εξέλιξη για την παραγωγή είτε προς τα αριστερά, οπότε έχουμε μείωση των παραγωγικών δυνατοτήτων του συγκεκριμένου συντελεστή. Αυτό θα μπορούσε για παράδειγμα να συμβεί λόγω μιας φυσικής καταστροφής που θα ελάττωνε τις δυνατότητες παραγωγής της εκμετάλλευσης.

6

Πολιτική Αγροτικών Προϊόντων στην Ε.Ε.¹

6.1 Γενικό πλαίσιο

Κατά την υπογραφή της Συνθήκης της Ρώμης, η αγροτική πολιτική που ακολουθούσαν μέχρι τότε τα έξι κράτη μέλη ήταν πολύ διαφορετική και πολλές φορές αντιφατική, γιατί έπρεπε να είναι προσαρμοσμένη σε διαφορετικές οικονομίες και σε ανόμοιους αγροτικούς τομείς, με εδάφη που εκτεινόταν από τη θάλασσα του βορρά μέχρι τη Μεσόγειο και με μεγάλη διαφοροποίηση ως προς το κλίμα και την ποικιλομορφία των καλλιεργειών. Ορισμένες χώρες είχαν εμπιστοσύνη στους μηχανισμούς της ελεύθερης αγοράς και των νόμων προσφοράς και ζήτησης, ενώ άλλες εφαρμόζαν συστήματα προστατευτικής πολιτικής. Κάτω απ' αυτές τις συνθήκες η εναρμόνιση αυτών των πολιτικών ήταν στην πράξη αδύνατη, έπρεπε να γίνει κάτι καινούργιο και να τεθεί ο αγροτικός τομέας σε κοινή βάση.

Με τη Συνθήκη της Ρώμης αλλά και οι νεώτερες συνθήκες, που αποβλέπουν κυρίως στη δημιουργία μιας οικονομικής Κοινότητας με στενή συνεργασία παρά μια απλή τελωνειακή ένωση, ορίζει πέντε γενικούς στόχους για την Κοινή Αγροτική Πολιτική:

- **Αύξηση της παραγωγικότητας της γεωργίας**, με την ορθολογική χρήση των διαθέσιμων συντελεστών παραγωγής των κρατών-μελών και με την καλλίτερη χρησιμοποίηση των επιτευγμάτων της νέας τεχνολογίας που είναι εφαρμόσιμη στη αγροτική παραγωγή (βελτιωμένες ποικιλίες φυτών, αποδοτικές φυλές ζώων, νέοι τύποι χημικών λιπασμάτων, κ.λ.π.).
- **Εξασφάλιση ενός δίκαιου βιοτικού επιπέδου στον αγροτικό πληθυσμό**, κυρίως με την εξασφάλιση μιας δίκαιης αμοιβής της εργασίας των ανθρώπων που ασχολούνται με την αγροτική δραστηριότητα. Η στόχευση αυτή απο-

¹ Η Κοινή Αγροτική Πολιτική άλλαξε πολλές φορές στη μακρόχρονη λειτουργία της ΕΕ. Στο κεφάλαιο αυτό περιγράφονται οι κύριες πολιτικές που εφαρμόστηκαν κατά καιρούς αλλά είναι σε ισχύ ή δεν είναι σε ισχύ σήμερα.

βλέπει στην εξισορρόπηση των εισοδημάτων μεταξύ αστικού και αγροτικού πληθυσμού και στη δημιουργία συνθηκών παραμονής στο γεωργικό επάγγελμα.

- **Σταθεροποίηση των αγορών των γεωργικών προϊόντων**, η οποία συνίσταται στην ομαλή λειτουργία της αγοράς κάθε προϊόντος από την παραγωγή έως τον καταναλωτή. Η σταθεροποίηση σκοπεύει στην ελαχιστοποίηση των διακυμάνσεων των τιμών τους μέσα στο χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης εξ αιτίας των μεγάλων διακυμάνσεων της προσφοράς τους ή εξ αιτίας των διακυμάνσεων των τιμών στη διεθνή αγορά.
- **Εξασφάλιση του εφοδιασμού των αγορών με γεωργικά προϊόντα**, που εκφράζεται με τη αποφυγή ελλείψεων ή πλεονασμάτων στην αγορά. Ο εφοδιασμός αποβλέπει κυρίως στην ποσοτική αλλά και την ποιοτική ικανοποίηση της ζήτησης.
- **Εξασφάλιση λογικών τιμών στους καταναλωτές**. Ο στόχος αυτός εξασφαλίζεται εάν οι τιμές που διαμορφώνονται στην αγορά κάθε προϊόντος ικανοποιούν τον παραγωγό και παράλληλα είναι προσιτές και στο μέσο καταναλωτή.

Τον Ιούλιο του 1958, στη διάσκεψη της Στρέζας καθορίζονται οι κατευθυντήριες γραμμές της αγροτικής πολιτικής με συγκεκριμένες επιδιώξεις:

- Η διάρθρωση της ευρωπαϊκής γεωργίας πρέπει να μεταρρυθμισθεί για να γίνει ανταγωνιστική, χωρίς ωστόσο να αγνοηθούν οι ιδιαιτερότητες κάθε χώρας ή να αμφισβητηθεί ο οικογενειακός χαρακτήρας της αγροτικής εκμετάλλευσης.
- Οι αγροτικές τιμές που θα γίνουν προοδευτικά κοινές θα σταθεροποιηθούν σε επίπεδο ανώτερο των διεθνών τιμών, θα πρέπει να είναι ικανοποιητικές, χωρίς να ευνοείται η υπερπαραγωγή.
- Η κοινή αγροτική πολιτική δεν πρέπει να είναι πολιτική αυτάρκειας, αλλά πρέπει να παρέχει προστασία κατά του εξωτερικού ανταγωνισμού που πάρα πολύ συχνά είναι νοθευμένος.

Τον Ιούλιο του 1997 η Επιτροπή πρότεινε μεταρρύθμιση της ΚΑΠ στο πλαίσιο της “Ατζέντας 2000”, η οποία ήταν ένα προσχέδιο για το μέλλον της πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης εν όψει της αναμενόμενης διεύρυνσης. Οι διαπραγματεύσεις σχετικά με την “Ατζέντα 2000” και κατά συνέπεια η συμφωνία για τη μεταρρύθμιση της ΚΑΠ ολοκληρώθηκαν στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στο Βερολίνο το Μάρτιο του 1999. Η “Ατζέντα 2000” υπήρξε η πιο ριζική και η πιο ολοκληρωμένη μεταρρύθμιση της κοινής αγροτικής πολιτικής από τη γέννησή της. Αξιοποίησε την πρόοδο που άρχισε το 1992 και έθεσε μία γερή βάση για τη μελ-

λοντική ανάπτυξη της γεωργίας στην Ένωση, καλύπτοντας όλες τις λειτουργίες της ΚΑΠ: οικονομική, περιβαλλοντική και όσον αφορά την ύπαιθρο.

Ειδικότερα, η μεταρρύθμιση περιλαμβάνει μέτρα με σκοπό:

1. την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των αγροτικών αγαθών στην εσωτερική και στην παγκόσμια αγορά,
2. την προαγωγή δίκαιου και αξιοπρεπούς βιοτικού επιπέδου για την αγροτική κοινότητα,
3. τη δημιουργία εναλλακτικών θέσεων εργασίας και άλλων πηγών εισοδήματος για τους αγρότες,
4. τη χάραξη νέας πολιτικής για την ανάπτυξη της υπαίθρου, η οποία γίνεται ο δεύτερος άξονας της ΚΑΠ,
5. την ενσωμάτωση περισσότερων περιβαλλοντικών και διαρθρωτικών προβλημάτων στην ΚΑΠ,
6. τη βελτίωση της ποιότητας και της ασφάλειας των τροφίμων,
7. την απλούστευση της αγροτικής νομοθεσίας και την αποκέντρωση της εφαρμογής της, προκειμένου να εξασφαλισθεί μεγαλύτερη σαφήνεια, διαφάνεια και δυνατότητα πρόσβασης στους κανόνες και στους κανονισμούς.

Η μεταρρύθμιση, όπως προβλεπόταν στην “Ατζέντα 2000”, δημιούργησε τις συνθήκες για περαιτέρω μεταρρύθμιση και την ανάπτυξη πολυλειτουργικής, βιώσιμης και ανταγωνιστικής γεωργίας στην ΕΕ . Επιπλέον, οι μακροπρόθεσμοι στόχοι της δεν θα επηρεάσουν μόνον τις υποψήφιες χώρες, αλλά επίσης θα ωφελήσουν τις μελλοντικές γενιές.

6.2 Πολιτική αγροτικών προϊόντων στην ΕΕ

Την Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ) συνθέτουν τρία βασικά στοιχεία:

- α) οι αγορές και οι τιμές των αγροτικών προϊόντων,
- β) οι εξωτερικές σχέσεις δηλαδή το εξωτερικό εμπόριο των αγροτικών προϊόντων και
- γ) οι διαρθρώσεις δηλαδή η δομή της αγροτικής παραγωγής στα διάφορα κράτη μέλη.

Το πρώτο και το δεύτερο στοιχείο, δηλαδή οι αγορές και οι τιμές, και το εξωτερικό εμπόριο των αγροτικών προϊόντων (εισαγωγές – εξαγωγές) αποτελούν τη βάση της πολιτικής των αγροτικών προϊόντων στην ΕΕ και τη βάση της λειτουργίας της αγοράς τους. Η λειτουργία της αγοράς των αγροτικών προϊόντων διέπεται από τρεις βασικές αρχές:

1) Η ενιαία αγορά (Single Market)

Η πρώτη βασική αρχή η “ενιαία αγορά”, αποτελεί τη βάση για τη λειτουργία της ΚΑΠ. Ο όρος αυτός σημαίνει ότι μια διεθνής αγορά επιτρέπει την ελεύθερη κυκλοφορία των αγροτικών προϊόντων στις αγορές των κρατών μελών που αποτελούν την ενιαία αγορά. Στην αγορά αυτή αποκλείονται δασμοί ή ισοδύναμοι φόροι ή επιδοτήσεις που νοθεύουν τον ανταγωνισμό ή οποιοδήποτε μέτρο με ισοδύναμο αποτέλεσμα κατά τη διακίνηση των προϊόντων από χώρα σε χώρα. Για την ικανοποίηση αυτής της αρχής είναι αναγκαία η καθιέρωση κοινών τιμών σε όλα τα κράτη μέλη, η θέσπιση κανόνων ανταγωνισμού και η εναρμόνιση των διοικητικών μέτρων καθώς και η ύπαρξη σταθερών νομισματικών ισοτιμιών. Για την αγορά της ΕΕ η ύπαρξη σταθερών ισοτιμιών από το 2002 παύει να ισχύει αφού καθιερώνεται και ενιαίο νόμισμα στις περισσότερες χώρες-μέλη, με ευεργετικές συνέπειες στην ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς. Μέχρι την 1^η Ιανουαρίου του 2014 υιοθέτησαν την κυκλοφορία του Ευρώ ως κοινό νόμισμα 18 χώρες, δηλαδή, το Βέλγιο, η Γερμανία, η Ιρλανδία, η Ισπανία, η Γαλλία, η Ιταλία, το Λουξεμβούργο, οι Κάτω Χώρες, η Αυστρία, η Πορτογαλία, η Φινλανδία, η Ελλάδα, η Σλοβενία, η Κύπρος, η Μάλτα, η Σλοβακία, Εσθονία και η Λεττονία. Το κοινό νόμισμα, αποτελεί σημαντικό στοιχείο για τη λειτουργία της αγοράς της ΕΕ και για το λόγο αυτό επιδιώκεται η υιοθέτηση του ευρώ από όλες τις χώρες μέλη, εφ’ όσον ικανοποιήσουν τις απαραίτητες προϋποθέσεις. Όμως, η κοινή διαχείριση της αγοράς και η ενιαία προστασία στα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ είναι πρωταρχικής σημασίας για τη λειτουργία της. Η προστασία στα εξωτερικά σύνορα επιτυγχάνεται με σειρά προστατευτικών μέτρων τα οποία θεσπίζονται κατά περίπτωση και είναι κοινά για όλα τα σημεία εισόδου και εξόδου των αγροτικών προϊόντων.

2) Η κοινοτική προτίμηση (Community preference)

Η δεύτερη βασική αρχή “κοινοτική προτίμηση” στοχεύει στην προστασία των αγροτικών προϊόντων από τον ανταγωνισμό των ομοειδών των τρίτων χωρών. Πιο συγκεκριμένα, με τον όρο αυτό εκφράζεται η πρόθεση της Ευρωπαϊκής Ένωσης να προστατεύσει και να ενισχύσει την κατανάλωση των κοινοτικών αγροτικών προϊόντων, χωρίς να θεσπίζει απαγορευτικούς κανόνες για τα εισαγόμενα προϊόντα. Αυτό σημαίνει ότι δίνεται προτίμηση και τιμολογιακό πλεονέκτημα στα αγροτικά προϊόντα της ΕΕ σε σχέση με τα εισαγόμενα. Σημαίνει επίσης την προστασία της εσωτερικής αγοράς από προϊόντα που εισάγονται από τρίτες χώρες σε χαμηλές τιμές και από σημαντικές διακυμάνσεις στην παγκόσμια αγορά.

Η κοινοτική προτίμηση προστατεύει την ενιαία αγορά από εισαγωγές αγρο-

τικών προϊόντων σε χαμηλές τιμές και από διακυμάνσεις της διεθνούς αγοράς. Όταν οι τιμές της διεθνούς αγοράς είναι πιο χαμηλές από τις τιμές της Κοινότητας, ένας κυμαινόμενος φόρος στα εισαγόμενα αγροτικά προϊόντα, αυξάνει τις τιμές των προϊόντων που εισάγονται από τρίτες χώρες έτσι ώστε να ξεπερνούν το επίπεδο των κοινών τιμών. Με δεδομένο ότι ο καταναλωτής ενεργεί στις αγορές του ορθολογικά, δηλαδή για την ίδια ποιότητα επιλέγει το φθηνότερο προϊόν και με αυτό το μηχανισμό ικανοποιείται η αρχή της κοινοτικής προτίμησης. Παράλληλα, εξασφαλίζεται και η ελεύθερη είσοδος στην Κοινοτική αγορά προϊόντων της διεθνούς αγοράς, χωρίς να νοθεύεται ο ανταγωνισμός. Όταν οι κοινές τιμές είναι χαμηλότερες από τις διεθνείς τιμές, το σύστημα αντιστρέφεται για να προστατεύει τους ευρωπαϊούς καταναλωτές αποθαρρύνοντας τις εξαγωγές.

3) Η οικονομική αλληλεγγύη (Financial solidarity)

Η τρίτη βασική αρχή της ΚΑΠ, η “οικονομική αλληλεγγύη” αφορά τις δαπάνες και τη χρηματοδότηση αυτής. Η εφαρμογή της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ) σε κάθε χώρα της ΕΕ συνεπάγεται δαπάνες οι οποίες για κάθε χώρα έχουν διαφορετικό βαθμό αποτελεσματικής αντιμετώπισης και ανάλογα με το επίπεδο της οικονομίας κάθε χώρας, μπορεί να αντεπεξέλθει ή όχι στο κόστος αυτό. Επομένως, για να διασφαλισθεί η απρόσκοπτη εφαρμογή της ΚΑΠ σε όλα τα κράτη – μέλη προβλέπεται από το άρθρο 40 της Συνθήκης της Ρώμης η *χρηματοδοτική αλληλεγγύη*.

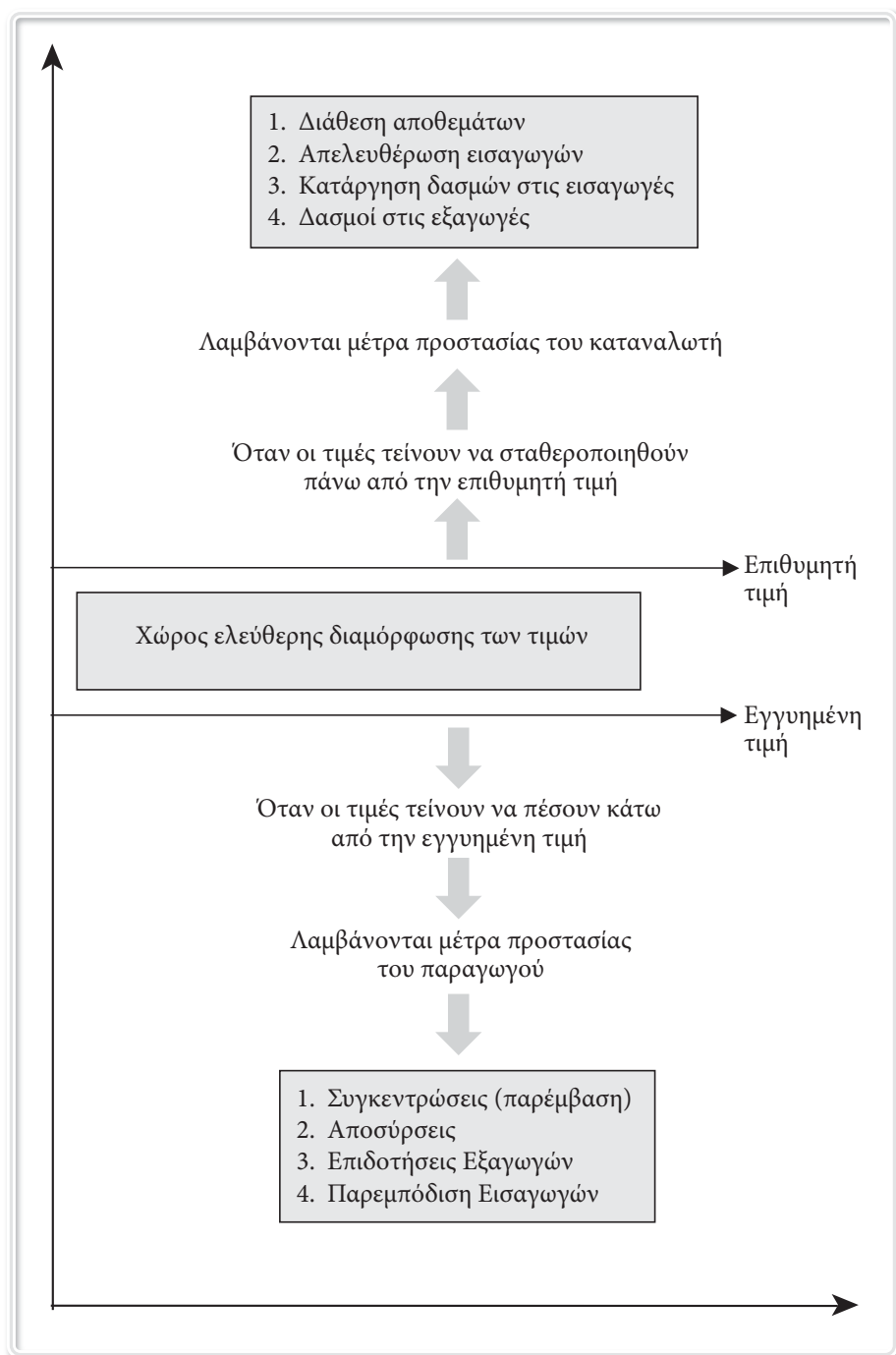
Η χρηματοδοτική αλληλεγγύη σημαίνει ότι το κόστος της ΚΑΠ το αναλαμβάνει εξ’ ολοκλήρου ή εν μέρει η Ευρωπαϊκή Ένωση. Η χρηματοδοτική αλληλεγγύη ως αρχή της ΚΑΠ εκφράζεται με το Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (Ε.Τ.Π.Ε). Το ΕΤΠΕ ή όπως είναι γνωστό το FEOGA και είναι βασικό χρηματοδοτικό όργανο της ΚΑΠ και για όλα τα κράτη-μέλη και καλύπτει όλες τις δαπάνες για την εφαρμογή της ΚΑΠ.

Το 2005 όμως, και για την καλλίτερη εξυπηρέτηση των στόχων της χρηματοδότησης της ΚΑΠ, με τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1290/2005 του Συμβουλίου, για τη χρηματοδότηση της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής, θεσπίζεται ένα ενιαίο νομικό πλαίσιο για τη χρηματοδότηση των δαπανών της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ). Προς τούτο, ιδρύει δύο νέα ταμεία, υπαγόμενα στον γενικό προϋπολογισμό των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων:

- το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Εγγυήσεων (ΕΓΤΕ)
- και το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ).

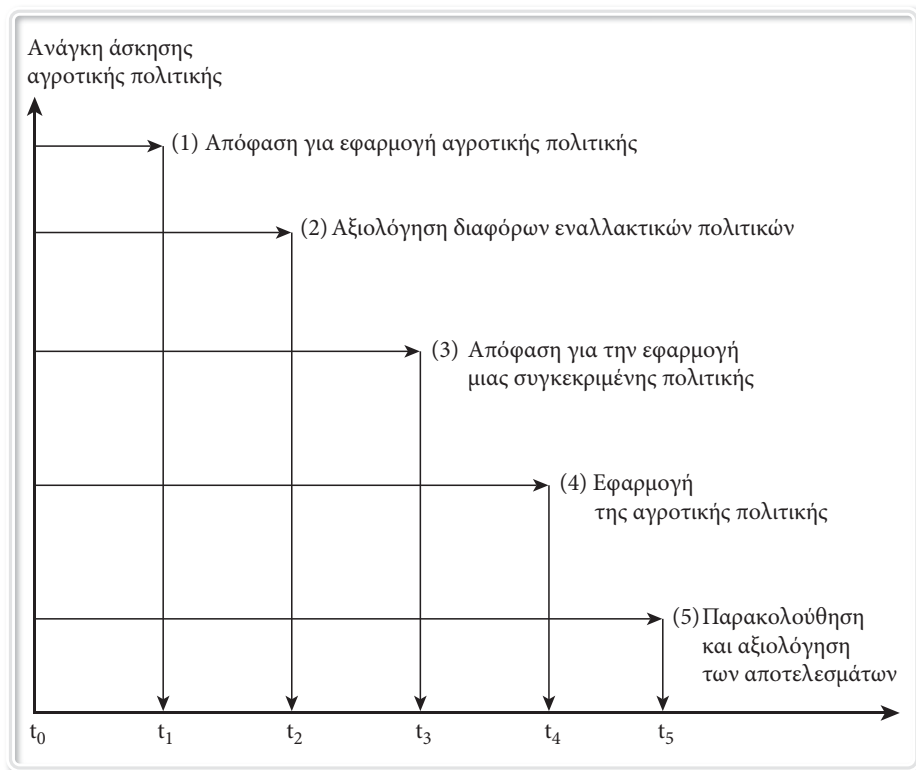
Τα δύο ταμεία λειτουργούν βάσει παρομοίου συστήματος, διατηρώντας, ωστόσο, ορισμένες ιδιομορφίες.

Σχήμα 6.8: Γενική παρουσίαση λειτουργίας ΚΟΑ.

Η σύνταξη του σχεδίου της πολιτικής είναι απαραίτητη για πρακτικούς κυρίως λόγους γιατί έτσι κάθε συγκεκριμένο μέτρο πολιτικής μπορεί να εφαρμοσθεί σε συγκεκριμένα πλαίσια, να παρακολουθηθεί η εφαρμογή του και να αξιολογηθούν τα αποτελέσματά του. Το σχήμα 7.1 που ακολουθεί δείχνει παραστατικά την πορεία των πέντε φάσεων εφαρμογής ενός μέτρου ή σύνολο μέτρων αγροτικής πολιτικής σε ένα αγροτικό προϊόν.

Σχήμα 7.1: Εφαρμογή μέτρων αγροτικής πολιτικής.

Όπως φαίνεται στο σχήμα, από τη στιγμή που διαπιστώνεται η ανάγκη εφαρμογής της αγροτικής πολιτικής σ' ένα αγροτικό προϊόν, αρχίζουν πλέον οι φάσεις σχεδιασμού και εφαρμογής των μέτρων. Η διάρκεια σε χρόνο των πέντε σταδίων (t_1 έως t_5) μπορεί να είναι μικρή ή μεγάλη και εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το είδος της πολιτικής και τη φύση του αγροτικού προϊόντος στο οποίο απευθύνονται.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Στο δεύτερο μέρος του βιβλίου περιγράφονται οι πολιτικές και τα μέτρα που εφαρμόστηκαν κατά καιρούς σε ελληνικά αγροτικά προϊόντα. Η παράθεση αυτή είναι ουσιαστικά ενδεικτική αφού η αγροτική πολιτική για κάθε προϊόν είναι μεταβλητή και αλλάζει ανάλογα με τις οικονομικές συγκυρίες. Η παράθεση όμως είναι απαραίτητη για να αποδειχθεί ο βαθμός αποτελεσματικότητας των μέτρων πολιτικής που εφαρμόστηκαν.

9

Πολιτική Καπνού¹**9.1 Ιστορική αναδρομή στην καπνοκαλλιέργεια**

Η Ελλάδα, συγκρινόμενη με τις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) του Βορρά εξακολουθεί να είναι ακόμη χώρα κατεξοχήν γεωργική. Σύμφωνα με στοιχεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο αγροτικός πληθυσμός της Ελλάδος είναι το 11% (2006) του συνολικού πληθυσμού ενώ της ΕΕ είναι 5,4% περίπου (ΕΕ των 28) (Eurostat 2007).

Η γεωργική μονοκαλλιέργεια του καπνού ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά της ελληνικής οικονομίας για πολλές δεκαετίες και κυρίως πριν από τον πόλεμο αποτέλεσε τη βάση για τη δημιουργία μιας ευρύτατης οικονομικής δραστηριότητας γύρω από αυτόν, αλλά και έντονων κοινωνικών συγκρούσεων, κυρίως από την πρώτη δεκαετία του 20^{ου} αιώνα ως και το τέλος του Μεσοπολέμου. Για περισσότερα από εκατό χρόνια, η καλλιέργεια του καπνού υπήρξε η κυριότερη επαγγελματική ενασχόληση των κατοίκων των περισσότερων ελληνικών περιοχών.

Ο καπνός (*Nicotiana*) είναι φυτό της οικογένειας Σολανιδών και περιλαμβάνει 45 περίπου είδη, όπως Καμπά Κουλάκ, Τσεμπέλια, Μυρωδάτα Ξάνθης, Μπέρλεϋ, Βιρτζίνια, Μαύρα κ.α.

Ο καπνός προήλθε από το Περού, τον 16ο αιώνα, στην Ισπανία, στην αρχή με μορφή φύλλων και αργότερα οι σπόροι του. Πρωτοκαλλιεργήθηκε ως διακοσμητικό και φαρμακευτικό φυτό στην Πορτογαλία και την Γαλλία. Σήμερα καλλιεργείται και στις 5 ηπείρους. Η καλλιέργεια του καπνού στην Ελλάδα έφτασε από τον Εύξεινο Πόντο και από τα παράλια της Μικράς Ασίας. Αρχικά καλλιεργήθηκε στην Ανατολική Μακεδονία και στη συνέχεια διαδόθηκε και στην υπόλοιπη χώρα. Η καλλιέργεια του καπνού συναντάται για πρώτη φορά στην Ελλά-

¹ Για την πολιτική του καπνού γίνεται μια εκτεταμένη ιστορική αναδρομή αλλά και ανάλυση της πολιτικής του γιατί εμπεριέχει σημαντικά χαρακτηριστικά στοιχεία πολιτικής αγροτικών προϊόντων. Στατιστικά στοιχεία παλαιών ετών έχουν ενδεικτικό χαρακτήρα μόνο.

δα στις αρχές του 19ου αιώνα στην κοιλάδα του Αξιού και στην περιοχή της Ξάνθης. Σύντομα όμως η καλλιέργεια διαδόθηκε σε όλες τις καπνοπαραγωγικές περιοχές της χώρας όπου βγήκε προσαρμοσμένος στις τοπικές συνθήκες ο γνωστός τύπος ποικιλιών του ανατολικού τύπου.

Μετά την Ελληνική επανάσταση η παραγωγή καπνού έφτανε τους 500-600 τόνους, για να φτάσει στα τέλη του 1912 περίπου στους 12.000 τόνους. Η μεγάλη αύξηση στην καλλιέργεια ήρθε όμως μετά την μικρασιατική καταστροφή και τον ερχομό των προσφύγων στην Ελλάδα, όπου η παραγωγή από 28.000 τόνους έφτασε τους 56.000 τόνους.

Ο καπνός ήταν μέχρι το 2003 μία από τις κύριες και ποιο προσοδοφόρες καλλιέργειες στην Ελλάδα ακόμα από το 1833, με μεγάλη οικονομική, γεωργική, κοινωνική, δημοσιονομική, περιφερειακή και διακλαδική σημασία. Την περίοδο 1950 με 1980 περίπου το 20% του αγροτικού πληθυσμού, περισσότερες από 150.000 οικογένειες, εξασφάλιζαν το εισόδημα και την εργασία τους καλλιεργώντας έναν από τους τρεις τύπους καπνού, Ανατολικά από το 1833, Burley από το 1960, ή Virginia από το 1961, σε μία έκταση πάνω από 100.000 ha/έτος. Ακόμη, ο καπνός ως κλάδος της οικονομίας έχει μεγάλη σημασία το σύνολο της εθνικής οικονομίας, αφού παρουσιάζει από τους υψηλούς πολλαπλασιαστές εισοδήματος και απασχόλησης (Mattas and Shrestha 1989, Mattas and Pagoulatos 1990).

Σήμερα (2008) μετά την αναμόρφωση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ), ή αλλιώς Κοινής Γεωργικής Πολιτικής (ΚΓΠ) το 2003, οι αντίστοιχοι αριθμοί είναι περίπου 2%, 10.000 οικογένειες και έκταση γύρω στα 13.500 ha.

Συγκρινόμενη οικονομικά με άλλες βασικές καλλιέργειες (καλαμπόκι, βαμβάκι, σιτάρι, ζαχαρότευτλα, βιομηχανική τομάτα, κ.α.) στην Ελλάδα η καπνοκαλλιέργεια εξασφαλίζει υψηλότερη ακαθάριστη πρόσοδο και απασχόληση. Ποιο σημαντικό, ο καπνός αξιοποιεί περιθωριακά εδάφη, ορεινά, όπου άλλες καλλιέργειες δεν μπορούν να αποδώσουν οικονομικά.

Προφανώς, κάθε απόφαση και κανονισμός της Ε.Ε. για τον καπνό έχει σημαντική επίδραση στην καπνοκαλλιέργεια και οικονομία της χώρας. Η ΚΑΠ της Ε.Ε. με την ενιαία ενίσχυση, την σταδιακή και οριστική κατάργηση της επιδότησης του καπνού (2013) και την αποσύνδεση της από την παραγωγή είχε ως συνέπεια τον σημαντικό περιορισμό σε ορισμένες περιοχές και την πλήρη εγκατάλειψη της καπνοκαλλιέργειας σε πολλές άλλες το 2006. Το αποτέλεσμα είναι μία πολλή σοβαρή μείωση του εισοδήματος και της απασχόλησης των καπνοκαλλιεργητών σε αυτές τις περιοχές με κοινωνικές αναταράξεις. Ο καπνός θα συνεχίσει να καλλιεργείται στη Ελλάδα μόνο εάν συνυπάρξουν παράλληλα η μερική ή ολική σύνδεση της ενίσχυσης με την παραγωγή, όπως ισχύει για άλλες καλλιέργειες στην Ελλάδα και τον καπνό στην Ιταλία, Πορτογαλία, Ισπανία, Γαλλία με την Ολοκληρωμένη Παραγωγή καπνού.

Πολλοί καπνοπαραγωγοί ήδη στρέφονται σε άλλες καλλιέργειες όπως λαχανικά, οπωροφόρα (ρόδια, κεράσια, αμπέλια), αρωματικά φυτά, βιολογική γεωργία, αγροτουρισμό, κ.α.

9.2 Εξέλιξη της καπνοκαλλιέργειας στην Ελλάδα

Ο καπνός ήρθε στην Ευρώπη και γενικά στο λεγόμενο παλαιό κόσμο από την Αμερική στα τέλη του 15^{ου} με αρχές του 16^{ου} αιώνα. Ο Ιταλός ερευνητής O.Comes αναφέρει στη μελέτη του “Histoire et Geographie du Tabak” ότι η πρώτη εισαγωγή καπνού έγινε από την Αμερική στην Πορτογαλία το 1519 και αργότερα σε άλλες χώρες της Ευρώπης και της Ασίας. Η καλλιέργεια του καπνού στην Ελλάδα, όπως προαναφέρθηκε, έφθασε από τον Πόντο και από τα παράλια της Μικράς Ασίας. Στην αρχή καλλιεργήθηκε στην Ανατολική Μακεδονία και από εκεί διαδόθηκε στην Ευρωπαϊκή Τουρκία.

Στις αρχές του 19^{ου} αιώνα η καπνοκαλλιέργεια ήταν διαδεδομένη στη Μακεδονία και κυρίως στην κοιλάδα του Νέστου και του Αξιού, στην πεδιάδα του Αλμυρού της Θεσσαλίας, στη Λεβαδιά και στο Αγρίνιο της Στερεάς Ελλάδας, όπως επίσης στο Άργος και στην Καλαμάτα της Πελοποννήσου.

Η καπνοκαλλιέργεια κάλυπτε μεγάλες περιοχές της Ελλάδας. Ο πίνακας 9.1 δίνει μια εικόνα της κατανομής των καλλιεργούμενων εκτάσεων με καπνό και την αντίστοιχη παραγωγή κατά γεωγραφικό διαμέρισμα ενδεικτικά για το χρονικό διάστημα 1991 - 2002.

Στη συνέχεια, ο επόμενος πίνακας 9.2 δείχνει τη μακροχρόνια εξέλιξη της καπνοκαλλιέργειας στην Ελλάδα από το 1830 έως το 2007. Παράλληλα ο πίνακας αυτός απεικονίζεται και στο γράφημα 9.1. Η απεικόνιση του πίνακα δείχνει σημαντικές πληροφορίες για τις μεταβολές στην μακροχρόνια εξέλιξη της καπνοκαλλιέργειας στην Ελλάδα.

Ξεκινώντας από τον αριθμό των καλλιεργητών φαίνεται καθαρά η σταδιακή μείωση αυτών που οφείλεται κυρίως στους εξής λόγους:

- 1) Στη μεγάλη μετανάστευση του αγροτικού πληθυσμού όλα αυτά τα χρόνια.
- 2) Στην περιοριστική πολιτική του κράτους.
- 3) Στην εκμηχάνιση της καλλιέργειας και στη διαμόρφωση μονοκαλλιεργητικών καπνικών εκμεταλλεύσεων.

Η καλλιεργούμενη έκταση με καπνό αυξήθηκε σημαντικά από το 1950 έως το 1990 όπου ασκήθηκε μια πολιτική που το ελληνικό κράτος αλλά και η ευρωπαϊκή ένωση στήριζε τον ελληνικό καπνό. Παράλληλα η παραγωγή αυξήθηκε με γρηγορότερους ρυθμούς γιατί χρησιμοποιήθηκαν νέες μέθοδοι παραγωγής γονιμο-

Πίνακας 9.1: Καλλιεργούμενη έκταση και παραγωγή καπνού στην Ελλάδα 1991 - 2002.

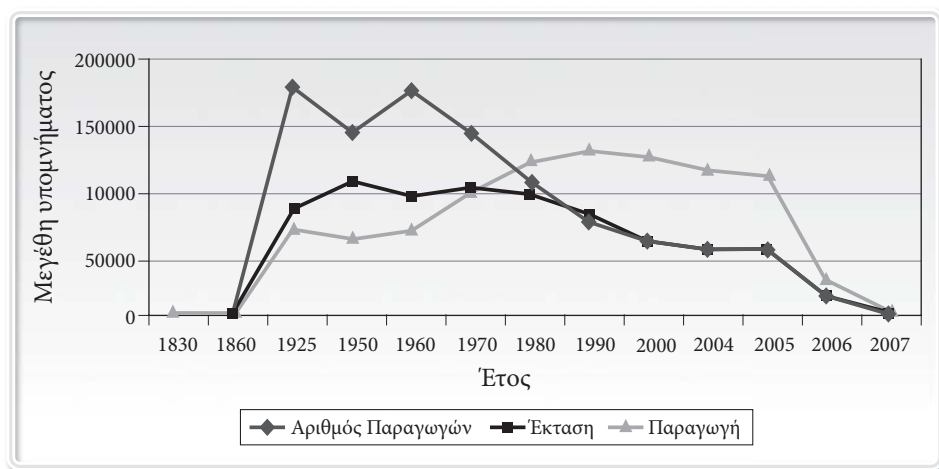
Γεωγραφικό Διαμέρισμα	Καλλιεργούμενη έκταση σε στρέμματα			Παραγωγή σε τόνους		
	1991	1992	2002	1991	1992	2002
Μακεδονία	335.973	386.704	249.368	54.258	58.050	51.974
Θράκη	100.354	110.219	104.783	11.928	11.055	12.765
Θεσσαλία	66.905	101.608	50.029	15.324	23.513	12.736
Στ. Ελλάδα	317.504	367.270	116.716	56.057	72.518	36.374
Ήπειρος	8.363	8.923	1.965	1.838	2.120	602
Πελοπόννησος	26.847	40.758	4.476	6.490	58.050	1.637
Σύνολο	855.946	1.015.482	527.337	145.895	173.849	116.088

Πηγή: Εθνικός Οργανισμός Καπνού

Πίνακας 9.2: Εξέλιξη της καλλιέργειας του καπνού από το 1830 έως το 2007

Έτος	Αριθμός παραγωγών	Έκταση σε εκτάρια (1 εκτάριο = 10 στρέμματα)	Παραγωγή σε τόνους
1830	-	-	331
1860	-	2.600	1.370
1925	176.932	82.427	66.741
1950	142.423	103.352	58.451
1960	175.172	91.212	65.025
1970	141.500	97.769	94.967
1980	103.853	94.567	119.604
1990	72.380	77.604	127.793
2000	60.818	56.925	123.455
2004	49.769	50.446	112.038
2005	47.796	50.398	108.245
2006	10.295	13.534	25.900
2007	1.322	1.718	3.288

Γράφημα 9.1: Γραφική παράσταση του πίνακα 9.2.

τερα εδάφη και φυσικά χημικά λιπάσματα. Μετά το 1992 ακολουθήθηκε πολιτική περιορισμού της παραγωγής έως εγκατάλειψη της πολιτικής καπνού.

Πίνακας 9.6: Εισαγωγές - Εξαγωγές καπνού στην ΕΕ15 το 2001 και ΕΕ25 το 2005

Χώρες	Εισαγωγές				Εξαγωγές			
	Ποσότητα σε τόνους		Αξία σε 000 Δολάρια		Ποσότητα σε τόνους		Αξία σε 000 Δολάρια	
	2001	2005	2001	2005	2001	2005	2001	2005
Γερμανία	200.018	248.771	785.904	1.077.509	55.882	90.462	186.339	360.423
Μ. Βρετανία	110.491	75.998	316.553	278.681	9.976	5.218	22.812	26.240
Ολλανδία	104.306	171.777	451.240	723.482	21.776	16.381	111.757	74.504
Γαλλία	87.411	152.598	133.844	285.957	21.044	37.296	63.086	206.678
Βέλγιο	54.420	59.956	179.949	238.810	38.109	50.756	100.177	178.436
Ισπανία	47.232	34.298	227.374	159.028	35.900	32.196	67.424	84.426
Γαλία	32.265	21.555	95.904	63.345	109.623	105.568	188.916	251.394
Ελλάδα	21.479	27.465	93.118	149.034	77.922	94.165	210.423	371.536
Αυστρία	18.912	22.566	66.151	72.084	883	806	1.652	1.821
Δανία	15.606	16.105	82.261	77.599	1.157	1.459	6.328	10.932
Ιρλανδία	11.372	6.303	37.133	23.238	34	1	88	10
Πορτογαλία	10.827	12.826	42.567	59.579	6.819	4.372	8.828	7.476
Λουξεμβούργο	9.593	12.715	21.532	35.528	8	499	18	1.464
Σουηδία	7.632	5.350	27.768	13.768	651	4	709	25
Φιλανδία	2.443	3	20.791	73	27	0	28	0

(συνέχεια)

Χώρες	Εισαγωγές				Εξαγωγές			
	Ποσότητα σε τόνους		Αξία σε 000 Δολάρια		Ποσότητα σε τόνους		Αξία σε 000 Δολάρια	
	2001	2005	2001	2005	2001	2005	2001	2005
Κύπρος	-	0	-	0	-	350	-	188
Μάλτα	-	7	-	29	-	4	-	5
Δημ. Τσεχίας	-	16.513	-	62.414	-	1.268	-	3.489
Σλοβακία	-	342	-	425	-	1.468	-	3.173
Σλοβενία	-	0	-	668	-	0	-	0
Λετονία	-	2.070	-	6.947	-	44	-	67
Λιθουανία	-	9.190	-	41.472	-	322	-	1.409
Εσθονία	-	0	-	0	-	0	-	0
Πολωνία	-	59.833	-	187.550	-	14.059	-	32.143
Ουγγαρία	-	3.966	-	11.790	-	2.297	-	8.200
Βουλγαρία*	-	6.923	-	18.758	-	33.242	-	98.411
Ρουμανία*	-	20.926	-	77.314	-	783	-	1.109
Σύνολο	734.007	988.056	2.582.089	3.665.082	379.811	493.020	968.585	1.723.559

Πηγή: FAO, Trade Yearbook, 2002, 2007.

* Η Βουλγαρία και η Ρουμανία έγιναν μέλη της ΕΕ από 1-1-2008 και παρατίθενται ενδεικτικά.

Πίνακας 9.11: Διαδικασία καταβολής ενισχύσεων στον καπνό

Υπηρεσίες – Θεσμικό πλαίσιο	Στάδια	Προθεσμίες	Υποχρεώσεις
Παραγωγός Ομάδα Παραγωγών	Υπογραφή Συμβολαίου Καλλιέργειας από τις Ομάδες Παραγωγών Καπνού με βάση την ποσότητα που κατανεμήθηκε σε κάθε παραγωγό.	Μέχρι 30 Μαΐου το αργότερο	<ul style="list-style-type: none"> Σωστή δίλωση των εκτάσεων από τον παραγωγό στη βεβαίωση για το ΟΣΔΕ και εμπρόθεσμη υπογραφή των συμβολαίων από τις ομάδες Να ενημερώνει τα μέλη της
Επιχείρηση Μεταποίησης	Συνάπτει τα συμβόλαια και τα υποβάλει στην Ν.Α. (Διεύθυνση Γεωργίας) για καταχώρηση.	Μέχρι 30 Μαΐου και μέχρι 9 Ιουνίου αντιστοίχα	<ul style="list-style-type: none"> Να υποβάλλει σωστά και έγκαιρα τα επεξεργασμένα στοιχεία στις Δ/νσεις Αγροτικής Ανάπτυξης
Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση (Διεύθυνση Αγροτικής Ανάπτυξης)	Αφού ελέγξει διαβιβάζει τα καταχωρηθέντα συμβόλαια στη Κ.Υ. του Ο.Π.Ε.Κ.Ε.Π.Ε. Πριν από την παραλαβή των αιτήσεων από τις Ο.Π., διεξάγει διοικητικούς και δειγματοληπτικούς επιτόπιους ελέγχους, στο 5%. Υποβάλλει τους σχετικούς φακέλους με τα αποτελέσματα στον ΟΠΕΚΕΠΕ.	Πληρωμή μέσα σε 10 ημέρες και την καταχώρηση μέχρι 30 Σεπτεμβρίου	<ul style="list-style-type: none"> Να διεξάγει αξιόπιστους και μέσα στις προθεσμίες τους ελέγχους. Να υποβάλλει έγκαιρα την έκθεση ελέγχου μαζί με το αρχείο στον ΟΠΕΚΕΠΕ.
Παραγωγός	Ο παραγωγός υποβάλει αίτηση για προκαταβολή της ενίσχυσης, με βάση την ποσότητα που του έχει κατανεμηθεί.	Μέχρι 30 Σεπτεμβρίου το αργότερο	<ul style="list-style-type: none"> Οφείλει να δηλώνει, στην αίτηση του, πραγματικά και αξιόπιστα στοιχεία της παραγωγής του
ΟΠΕΚΕΠΕ	Ελέγχει τον φάκελο και καταβάλλει τα χρήματα στις Ομάδες Παραγωγών, για να γίνει από αυτές η πληρωμή στους ατομικούς λογαριασμούς των Παραγωγών.	Εκδίδει τις εντολές πληρωμής εντός 5 ημερών, σε σωστούς φακέλους	<ul style="list-style-type: none"> Να εκκαθαρίζει άμεσα τους φακέλους και να εκδίδει τις εντολές πληρωμών για τις Ομάδες.
Ομάδες Παραγωγών και ΑΤΕ	Μόλις πάρουν το ένταλμα πληρωμής από τον ΟΠΕΚΕΠΕ, δίνουν εντολή στην ΑΤΕ για την πίστωση στον κάθε λογαριασμό των παραγωγών.	Από 16 Οκτωβρίου και μετά μπορούν να γίνουν πληρωμές	<ul style="list-style-type: none"> Να μη παρακρατούν ποσά από την επιδότηση που δεν επιτρέπονται από τον κανονισμό.

10

Πολιτική Βάμβακος

10.1 Οικονομική σημασία του προϊόντος

Το βαμβάκι αποτελεί τα τελευταία χρόνια το κυριότερο φυτό μεγάλης καλλιέργειας στην Ελλάδα. Έχει υψηλές μέσες στρεμματικές αποδόσεις, με συνολικό ετήσιο όγκο παραγωγής περί τους 1.000.000 τόνους σύσπορο βαμβάκι (ίνες και σπόρος μαζί) και τροφοδοτεί μια ολόκληρη σειρά μεταποιητικών επιχειρήσεων, όπως εκκοκκιστήρια, κλωστήρια, υφαντουργεία, μονάδες παραγωγής ελαίου και ζωοτροφών κ. ά. Η μισή περίπου από την ποσότητα που παράγεται περισσεύει και εξάγεται.

Καλλιεργείται σε μεγάλες εκτάσεις και η βασική γεωγραφική του κατανομή αρχίζει νότια από το νομό Βοιωτίας και φτάνει βόρεια μέχρι τη Θράκη. Πρώτοι νομοί στη χώρα σε επίπεδο καλλιεργούμενων εκτάσεων είναι οι νομοί Λάρισας και Καρδίτσας και ακολουθούν πολλοί άλλοι μεταξύ των οποίων εξέχουσες θέσεις κατέχουν οι νομοί Ροδόπης, Βοιωτίας, Φθιώτιδας, Θεσσαλονίκης και Σερρών.

Η παραγωγή βαμβακιού στην Ελλάδα φθάνει τους 1.064.000 τόνους σύσπορο βαμβακιού το οποίο αποδίδει 400.000 τόνους περίπου εκκοκκισμένου. Καλλιεργείται σε έκταση 4.000.000 στρεμμάτων περίπου (Μ.Ο. ετών 2005-2007) και συνεισφέρει σε μεγάλο ποσοστό στο Εθνικό Γεωργικό Εισόδημα.

Με την καλλιέργεια του βαμβακιού ασχολούνται 80.000 περίπου αγροτικές οικογένειες. Παράλληλα όμως εξασφαλίζει και εισόδημα σε 140.000 περίπου αστικές οικογένειες στην πρώτη επεξεργασία (εκκόκκιση) και στη μεταποίησή του (νηματοργία - υφαντουργία) και στην εμπορία του.

Οι εξαγωγές βαμβακιού από την Ελλάδα ανέρχονται σε 90.000 τόνους εκκοκκισμένου βαμβακιού αξίας 100 εκ. δολαρίων ΗΠΑ Επίσης, γίνονται και σημαντικές εξαγωγές σε σύσπορο βαμβάκι και σε άλλες μορφές επεξεργασμένου βαμβακιού. Παράλληλα όμως οι ελληνικές βιομηχανίες εισάγουν μεγάλες ποσότητες επεξεργασμένου βαμβακιού, ειδικών ποικιλιών και ποιοτήτων για την κάλυψη των αναγκών τους όταν υπάρχει ανάγκη παραγωγής ειδικών προϊόντων.

10.7 Η πορεία της βαμβακοκαλλιέργειας με τη νέα ΚΑΠ

Το 2006 εφαρμόστηκαν τα μέτρα που αποφασίστηκαν στο Συμβούλιο υπουργών γεωργίας το 2004 (κανονισμός 864/23.9.2004), οπότε η βαμβακοκαλλιέργεια στην Ελλάδα παρουσίασε σημαντική κάμψη. Τα καλλιεργητικά έτη που ακολούθησαν έδειξαν σημαντική μείωση στην παραγωγή (-37%), στην καλλιεργούμενη έκταση (-18%) ενώ παράλληλα και οι στρεμματικές αποδόσεις ακολούθησαν την ίδια πορεία (-23%). Η εξέλιξη αυτή αποδίδεται σε σημαντικούς οικονομικούς παράγοντες που προέκυψαν από την εφαρμογή των μέτρων του κανονισμού 864/2004, αλλά και από άλλους παράγοντες που διαμορφώθηκαν στο διεθνές οικονομικό περιβάλλον (πχ. μείωση τιμών) αλλά και παράγοντες που σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή η οποία επηρέασε σημαντικά τις αποδόσεις του προϊόντος. Ενδεικτικά παρατίθεται ο πίνακας 10.6 για την παρουσίαση της εξέλιξης της βαμβακοκαλλιέργειας στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια.

Πίνακας 10.6: Εξέλιξη της βαμβακοκαλλιέργειας 2001-2015.

α/α	Περίοδοι	Έκταση Σε στρέμματα (μ.ο.)	Παραγωγή Σε τόνους (μ.ο.)	Απόδοση Σε κιλά/στρέμμα (μ.ο.)
1	2001-2005	3.672.200	1.125.000	306
2	2006-2010	3.006.200	710.000	236
3	2011-2015	2.696.000	780.000	289

Πηγή: Τσιφόρος, 2018.

Η ενίσχυση του βαμβακιού άρχισε με την ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα. Η ευρωπαϊκή πολιτική για το βαμβάκι έχει μεταρρυθμιστεί αρκετές φορές από τότε, και για τελευταία φορά το 2006. Το 2004 και το 2006, η στήριξη για το βαμβάκι αποσυνδέθηκε σε μεγάλο βαθμό από την παραγωγή και ενσωματώθηκε στο καθεστώς ενιαίας ενίσχυσης. Το ισχύον έως τότε σύστημα πληρωμών για ανεπάρκειες εγκαταλείφθηκε υπέρ της στήριξης που παρέχεται μέσω συνδυασμού αποσυνδεδεμένων πληρωμών (65% του συνόλου των ενισχύσεων που υφίστανται στο πλαίσιο του προηγούμενου καθεστώτος στήριξης) και των ενισχύσεων για συγκεκριμένες καλλιέργειες (35%).

Το ισχύον καθεστώς αποσκοπεί στην ενθάρρυνση ενός ανταγωνιστικού, βιώσιμου και με γνώμονα την αγορά, τομέα του βαμβακιού, διασφαλίζοντας παράλληλα τις νομικές δεσμεύσεις για στήριξη της “παραγωγής βαμβακιού στις περιοχές της Κοινότητας όπου είναι σημαντική για τη γεωργική οικονομία”. Όπως

κάθε άλλος γεωργός, οι παραγωγοί βαμβακιού δικαιούνται να λαμβάνουν άμεσες ενισχύσεις σε αντάλλαγμα για την τήρηση αυστηρών προτύπων προστασίας του περιβάλλοντος, καλής μεταχείρισης των ζώων και ασφάλειας των τροφίμων (“πολλαπλή συμμόρφωση”) και είναι ελεύθεροι να παράγουν ό, τι επιθυμούν.

Το σύστημα άμεσων πληρωμών διευκολύνει τους γεωργούς βαμβακιού να στραφούν σε διαφορετικές καλλιέργειες ή σε είδη παραγωγής σε ανταπόκριση των εξελίξεων της αγοράς. Επιπλέον, η ΕΕ παρέχει κάποια ειδική ενίσχυση για το συγκεκριμένο προϊόν, η οποία περιορίζεται σε μια συγκεκριμένη βασική έκταση ανά κράτος μέλος.

Για να είναι επιλέξιμες για ειδική ενίσχυση για καλλιέργειες, οι γεωργοί πρέπει να καλλιεργούν μόνο βαμβάκι σε εκτάσεις που έχουν εγκριθεί από τα κράτη μέλη, χρησιμοποιώντας εγκεκριμένες ποικιλίες σπόρων προς σπορά και υπό την προϋπόθεση της ελάχιστης ποιότητας βαμβακιού που πραγματικά συγκομίζεται.

Στόχος αυτής της ειδικής ενίσχυσης είναι να αποφευχθεί η εγκατάλειψη της παραγωγής σε περιοχές όπου το βαμβάκι είναι σημαντικό για την αγροτική οικονομία. Μια μέγιστη έκταση 302 000 εκταρίων είναι επιλέξιμη για συνδεδεμένη στήριξη κάθε χρόνο. Από αυτά, 250.000 εκτάρια στην Ελλάδα και 52.000 εκτάρια στην Ισπανία. Για να μπορέσει ο τομέας βαμβακιού της ΕΕ να γίνει πιο οικονομικά βιώσιμος, δρομολογήθηκε ένα πρόγραμμα αναδιάρθρωσης το 2009, παρέχοντας τη δυνατότητα υποστήριξης των ακόλουθων μέτρων:

- την αποσυναρμολόγηση των εγκαταστάσεων εκκόκκισης,
- επενδύσεις στον κλάδο εκκοκκισμού,
- συμμετοχή των γεωργών σε προγράμματα ποιότητας βαμβακιού,
- δραστηριότητες ενημέρωσης και προώθησης,
- βοήθεια σε εργολάβους μηχανημάτων.

11

Πολιτική Κρασιού

11.1 Η σημασία του προϊόντος για την Ελλάδα

Η οινοποιία αποτελεί έναν από τους παραδοσιακούς τομείς της Ελληνικής οικονομίας. Η ανάπτυξή της στηρίζεται στη συνδρομή κατάλληλων κλιματολογικών και εδαφολογικών συνθηκών για την παραγωγή ποιοτικών κρασιών, όντας άμεσα συνδεδεμένη με τον τομέα της αμπελουργίας.

Η ουσιαστική ανάπτυξη του εμφιαλωμένου κρασιού στην Ελλάδα τοποθετείται στη δεκαετία του 1960. Από τη δεκαετία αυτή γίνονται οι πρώτες ουσιαστικές επενδύσεις σε εγκαταστάσεις και σε μηχανικό εξοπλισμό με μεγαλύτερη ένταση την τελευταία δεκαεπταετία, προσπάθειες που επέφεραν θεαματική βελτίωση των εγχώριων εμφιαλωμένων κρασιών. Παράλληλα θεσμοθετούνται από το Υπουργείο Γεωργίας και οι περιοχές για παραγωγή οίνων ονομασίας προελεύσεως.

Στον κλάδο της οινοποιίας σήμερα δραστηριοποιούνται περισσότερες από 500 επιχειρήσεις στον ιδιωτικό και συνεταιριστικό χώρο, οι περισσότερες από τις οποίες είναι μικρομεσαίου μεγέθους και έχουν ως μόνη δραστηριότητα την μεταποίηση του σταφυλιού σε κρασί. Σε αρκετές από αυτές σημειώνεται η εφαρμογή προγραμμάτων αναδιοργάνωσης, προκειμένου να βελτιώσουν την εσωτερική τους λειτουργία, το κόστος παραγωγής και την ποιότητα των προϊόντων τους.

Η ελληνική παραγωγή κρασιού περιλαμβάνει κυρίως κρασιά λευκά (68%) και δευτερευόντως κρασιά ερυθρά και ερυθρωπά (32%) το μερίδιο των οποίων στη συνολική εγχώρια παραγωγή συνεχώς μειώνεται. Όσον αφορά στους τύπους του παραγόμενου κρασιού, η συνολική εγχώρια παραγωγή καλύπτεται σε συντριπτικό ποσοστό από επιτραπέζια κρασιά (90%), ενώ μικρό μόνο μέρος της παραγωγής αφορά κρασιά V.Q.P.R.D. (περίπου 10%).

Το 2006 ο όγκος της ελληνικής παραγωγής περιορίστηκε σε 3,9 εκ. hl. (-4,72% από το 2005).

Παρά τη μείωση της παραγωγής, κατά την περίοδο 2000-2005 παρατηρείται διαχρονική αύξηση των αποθεμάτων, σε 282,2 χιλ. τόνους το 2005, εκ των

οποίων οι 33,7 χιλ. τόνοι οδηγήθηκαν σε απόσταξη. Το 2006 πάντως τα αποθέματα μειώθηκαν σημαντικά (σχεδόν 20%), στους 225,8 χιλ. τόνους. Η πτώση αυτή οφείλεται κατά κύριο λόγο στο μέτρο των επιδοτούμενων εκριζώσεων που εφάρμοσε η Κοινότητα, με σκοπό τον περιορισμό των συσσωρευμένων αποθεμάτων.

Τα αμπελουργικά μας προϊόντα, κρασιά και γλεύκη, επιτραπέζια σταφύλια και σταφίδες, απασχολούν για την παραγωγή τους 400.000 περίπου αγροτικές οικογένειες. Η ακαθάριστη αξία των αμπελουργικών προϊόντων ανέρχεται στο 10% περίπου της ακαθάριστης αξίας όλων των προϊόντων φυτικής παραγωγής και στο 1,6% της ακαθάριστης αξίας της αγροτικής παραγωγής (ΕΟΚ 1991).

Ιδιαίτερα για τα κρασιά της χώρας μας αποτελούν ένα σημαντικό προϊόν πρώτης μεταποίησης των σταφυλιών. Η ετήσια παραγωγή τους ανέρχεται σε 400 εκατ. λίτρα περίπου. Ενδεικτικά, ο πίνακας 11.1 δείχνει την εξέλιξη της καλλιέργειας αμπελώνων και την παραγωγή κρασιών.

Πίνακας 11.1: Εξέλιξη της καλλιέργειας αμπελώνων και παραγωγής κρασιών

Έτος	Έκταση σε 000 στρ.	Απόδοση κρασιού λιτρ./στρ.	Παραγωγή κρασιού σε 000 λίτρα
1985/86	860	556	478.160
1989/90	860	596	512.560
1990/91	850	415	352.750
1997/98	520	780	405.600
2000/01	510	699	356.490
2001/02	780	478	372840
2002/03	810	382	309.500
2003/04	650	587	380.400
2004/05	660	646	428.200
2005/06	670	599	399.700
2006/07	640	612	390.900

Πηγή: Επιτροπή ΕΚ (European Commission - Eurostat and Directorate - General for Agriculture) (1992-2007).

11.2 Η γεωγραφική κατανομή και η σύνθεση της αμπελοοινικής παραγωγής

Οι αμπελοοινικές περιοχές έχουν περισσότερο διοικητική ομοιογένεια παρά αμπελουργική. Το κρασί που παράγεται διαφοροποιείται από τον τόπο (κλιματολογικές συνθήκες), την ποικιλία της αμπέλου και το έδαφος, έτσι η ίδια ποικιλία μπορεί να δώσει διαφορετικούς χαρακτήρες κρασιών σε διαφορετικές περιο-

Πίνακας 11.2. Οι αμπελοοινικές περιοχές της Ελλάδας.

Γεωγραφική περιοχή	Αμπελουργική έκταση (σε εκτάρια ha)	Παραγωγή κρασιών (σε εκατόλιτρα hl)	Κύριες ποικιλίες
Πελοπόννησος	60.419	1.525.590	Αγιωργίτικο, Κορινθιακή (σταφίδα), Μοσχάτο λευκό, Μοσχοφίλερο, Ρεφόσκο, Ροδίτης, Σουλτανίνα (σταφίδα)
Κρήτη	50.581	959.480	Βηλάνα, Κοτσιφάλι, Λιάτικο, Μαντηλαριά, Ρωμέϊκο
Στερεά Ελλάδα & Εύβοια	28.849	1.988.790	Σαββατιανό
Μακεδονία & Θράκη	15.500	514.760	Ασύρτικο, Αθήρι, Ροδίτης, Λημιό, Ξινόμαυρο, Νεγκόσκα, Cabernet Sauvignon, Cabernet Franc
Θεσσαλία	8.696	423.910	Κρασάτο, Μαύρο Μεσενικόλα, Μοσχάτο Αμβούργου, Μπατίκι, Ξινόμαυρο, Σταυρωτό
Νησιά Ιονίου Πελάγους	8.716	215.840	Βερτζαμί, Μαυροδάφνη, Μοσχάτο λευκό, Ρομπόλλα
Νησιά Αιγαίου Πελάγους	9.131	151.300	Αϊδάνι, Ασύρτικο, Λιμνιό, Μαντηλαριά, Μονεμβασία, Μοσχάτο Αλεξανδρείας
Δωδεκάνησα	3.438	128.850	Αθήρι, Μαντηλαριά, Μοσχάτο λευκό
Ήπειρος	1.022	30.620	Ντεμπίνα, Cabernet Sauvignon

Πηγή: Υπουργείο Γεωργίας.

12

Πολιτική Δημητριακών

12.1 Η σημασία του κλάδου

Η σπουδαιότητα των δημητριακών για την ανθρωπότητα από πολύ παλιά υπήρξε σημαντική. Όπως είναι γνωστό, στα δημητριακά περιλαμβάνονται το σιτάρι (σκληρό και μαλακό), η σίκαλη, η βρώμη, το κριθάρι και το καλαμπόκι, καθώς επίσης και άλλα προϊόντα μικρότερης σημασίας.

Λόγω της μεγάλης αλληλεξάρτησης που παρουσιάζουν τα προϊόντα αυτά, από απόψεως τρόπου καλλιέργειας και καλλιεργούμενων εκτάσεων και από το γεγονός ότι αποτελούν τη βάση της διατροφής του ανθρώπου, είτε άμεσα είτε έμμεσα, (τα σιτηρά προμηθεύουν το 55% της ανθρώπινης ενέργειας) αλλά και των ζώων με τη μορφή συμπυκνωμένων και χονδροειδών ζωοτροφών, όλα τα κράτη της γης, έδωσαν ιδιαίτερη σημασία στην άσκηση ευνοϊκής αγροτικής πολιτικής για τα δημητριακά.

Επιπλέον, λόγω της σημασίας του παραπάνω γεγονότος, τα δημητριακά είναι εκτατικές καλλιέργειες και καταλαμβάνουν μεγάλες γεωργικές εκτάσεις σε όλα τα κράτη του κόσμου. Ακόμη, κάθε κράτος, θέλοντας να εξασφαλίσει την παραγωγή των δημητριακών από εγχώριες πηγές και λαμβανομένου υπ' όψη ότι η παραγωγή τους σε ορισμένες περιοχές της γης είναι ευνοϊκές, δημιούργησαν ένα πλέγμα από μηχανισμούς προστασίας για την εγχώρια παραγωγή δημητριακών.

Η καλλιέργεια των δημητριακών είναι πλήρως εκμηχανισμένη και απαιτεί ελάχιστη ποσότητα ανθρώπινης εργασίας. Στη χώρα μας τα δημητριακά έχουν ιδιαίτερη σημασία γιατί αξιοποιούν καλύτερα από κάθε άλλη καλλιέργεια το μεσογειακό και ξηροθερμικό κλίμα καθώς επίσης και τις ξερικές ημιγόνιμες και άγονες εκτάσεις, τις διαπερατές μικρού βάθους επικλινείς εκτάσεις των ημιορεινών και ορεινών περιοχών, που δύσκολα προσφέρονται για άλλες καλλιέργειες. Εξάιρεση αποτελεί το καλαμπόκι που για μέγιστη απόδοση απαιτεί βαθιά και αρδευόμενα εδάφη.

12.2 Η παραγωγή σιτηρών στην Ελλάδα

Για την Ελλάδα η παραγωγή των δημητριακών ήταν και είναι πρωταρχικής σημασίας γιατί αποτελούν τη βάση για τη διατροφή του πληθυσμού της. Κατά τη διάρκεια του Β' παγκοσμίου πολέμου η παραγωγή μειώθηκε σημαντικά και δημιουργήθηκαν συνθήκες έλλειψης με αποτέλεσμα να χαθούν πολλοί άνθρωποι από την πείνα. Οι μεταπολεμικές κυβερνήσεις έδωσαν μεγάλη προσοχή για την αύξηση της παραγωγής των δημητριακών με συγκεκριμένα μέτρα πολιτικής τα οποία εντάσσονται όλα στα μέτρα "κίνητρα". Τα μέτρα είχαν ως πρώτο στόχο να αυξήσουν την παραγωγικότητα των καλλιεργούμενων εκτάσεων με δημητριακά, και ως δεύτερο στόχο να ωθήσουν τους παραγωγούς να καλλιεργήσουν περισσότερες εκτάσεις. Τα συγκεκριμένα μέτρα μπορούν να συνοψισθούν στα παρακάτω:

1. Εισαγωγή νέων αποδοτικών ποικιλιών δημητριακών ώστε να αυξηθεί η στρεμματική απόδοση των καλλιεργούμενων εκτάσεων.
2. Εισαγωγή μηχανημάτων, με τη στήριξη του κράτους, (γεωργικών ελκυστήρων) ώστε η καλλιέργεια της γεωργικής γης να γίνεται ευκολότερα, οικονομικότερα και αποδοτικότερα.
3. Παραγωγή και μαζική εισαγωγή χημικών λιπασμάτων, χρήση των οποίων πολλαπλασίασε την απόδοση.
4. Επιδότησε την τιμή αγοράς των χημικών λιπασμάτων έως και 50% αλλά και άλλων γεωργικών εφοδίων.
5. Επιδότησε σημαντικά την τιμή των παραγόμενων δημητριακών.
6. Επιδότησε την κατασκευή, ή κατασκεύασε μέσω της ΑΤΕ σύγχρονες αποθήκες δημητριακών για τη συγκέντρωση των δημητριακών από τους παραγωγούς.
7. Πήρε μέτρα προστασίας της εγχώριας παραγωγής από τις εισαγωγές δημητριακών.

Όλα τα παραπάνω μέτρα δημιούργησαν συνθήκες σημαντικής αύξησης της παραγωγής των δημητριακών. Η Ελλάδα από μια ελλειμματική κατάσταση στις αρχές της δεκαετίας του 1950, μέσα σε πολύ λίγα χρόνια (το 1957), έγινε αυτάρκης σε σιτηρά και στις αρχές της δεκαετίας του 1960 έγινε εξαγωγική χώρα.

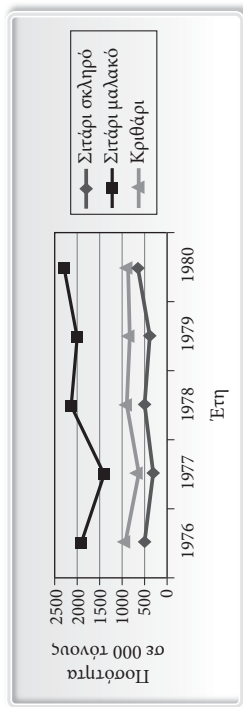
Η κατάσταση αυτή διατηρήθηκε για πολλά χρόνια με στοχευμένη σκοπιμότητα να καλύπτεται η εγχώρια ζήτηση με την ελληνική παραγωγή ενώ παράλληλα να υπάρχει και μια εξαγωγική δραστηριότητα σε σιτηρά ή προϊόντων των σιτηρών ώστε να μη χάνονται παραδοσιακές αγορές. Μεγάλη σημασία δόθηκε στην εξαγωγή σκληρού σίτου που αποτελεί προνόμιο παραγωγής των νότιων μεσογειακών χωρών και αποτελεί την πρώτη ύλη της βιομηχανίας ζυμαρικών.

Πίνακας 12.1: Έκταση και παραγωγή δημητριακών στην Ελλάδα 1976-1980.

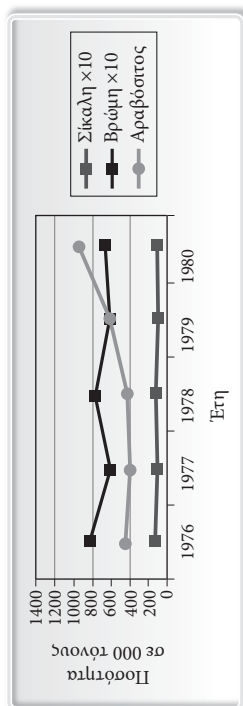
Έτος	Σιτάρι Σκληρό		Σιτάρι Μαλακό		Κριθάρι		Σίκαλη		Βρώμη		Αραβόσπυρος	
	Έκταση σε 000 στρέμματα	Παραγωγή σε 000 τόνους	Έκταση σε 000 στρέμματα	Παραγωγή σε 000 τόνους	Έκταση σε 000 στρέμματα	Παραγωγή σε 000 τόνους	Έκταση σε 000 στρέμματα	Παραγωγή σε 000 τόνους	Έκταση σε 000 στρέμματα	Παραγωγή σε 000 τόνους	Έκταση σε 000 στρέμματα	Παραγωγή σε 000 τόνους
1976	2157	466	7043	1885	3871	944	46	9	648	04	1276	505
1977	2139	306	6927	1409	3609	662	39	6	573	76	1229	496
1978	2277	542	7266	2118	3560	891	37	6	564	94	1121	523
1979	2057	386	7236	2011	3634	888	38	6	545	76	1225	728
1980	2245	642	7130	2267	3340	892	52	8	528	83	1696	1158

* Η αλματώδης αύξηση της παραγωγής καλαμποκιού οφείλεται στη χρήση απλών υβριδίων που πολλαπλασίασαν την απόδοση.

Πηγή: Υπουργείο Γεωργίας.

Γράφημα 12.1α: Μεταβολές σιτηρών (Σκληρό και μαλακό σιτάρι, Κριθάρι) 1976-80

Γράφημα 12.1β: Μεταβολές σίκαλης βρώμης, αραβόσπυρου

13

Πολιτική Ελαιολάδου

13.1 Ο ελαιοκομικός τομέας στην Ελλάδα

Ο ελαιοκομικός τομέας για την Ελλάδα είναι από τους σημαντικότερους γεωργικούς κλάδους και γι' αυτό το λόγο είναι χρήσιμο να αναφερθούν μερικά στοιχεία. Κατά την τελευταία απογραφή του 2001 καταγράφηκαν 35.790.843 στρέμματα καλλιεργήσιμης γης σε όλη την Ελλάδα. Η αύξηση από το 1991 είναι της τάξης του 0,55% γιατί τότε η καλλιεργούμενη γη ήταν 35.594.310. Το 2001 η έκταση που καλλιεργείται με ελαιόδεντρα είναι 7.875.000 στρέμματα και παρατηρείται μια αύξηση 16% αφού στην προτελευταία απογραφή η αντίστοιχη έκταση ήταν 6.787.616 (Στατιστική Επετηρίδα Ελλάδος).

Η καλλιέργεια των ελαιοδέντρων με σκοπό τη παραγωγή βρώσιμων ελιών και ελαιολάδου συναντιέται στην Ελλάδα σε όλες τις περιοχές, δηλαδή, σε πεδινές, ημιορεινές αλλά και ορεινές. Αποτελεί μια οικονομική διέξοδο για τις ορεινές περιοχές αν και οι ελαιώνες που βρίσκονται στα ορεινά είναι σαφώς λιγότεροι σε έκταση από αυτούς των ημιορεινών και ιδιαίτερα των πεδινών. Σημαντικός παράγοντας στην επιλογή του παραγόμενου προϊόντος (ελιά ή ελαιολάδο) είναι η παρουσία ποτιστικών εδαφών. Οι ελαιώνες διακρίνονται σε ποτιστικούς και σε ξερικούς. Στη περίπτωση των ποτιστικών οι ελαιοπαραγωγοί παράγουν την ελιά και την εμπορεύονται κυρίως ως βρώσιμη ενώ μία μικρή ποσότητα ελιών χρησιμοποιείται για τη παραγωγή ελαιολάδου. Αντίθετα, οι ελαιοπαραγωγοί με ξερικά εδάφη επιλέγουν τη παραγωγή ελαιολάδου γιατί το μικρό μέγεθος των ελιών δεν τους επιτρέπει να τις εμπορευτούν ως βρώσιμες. Στους παρακάτω πίνακες εμφανίζονται στοιχεία για την έκταση των ελαιώνων, τα ελαιόδεντρα και τη παραγωγή βρώσιμων και ελαιοποιήσιμων ελιών.

Στην Ελλάδα η παραγωγή του ελαιολάδου χρονολογείται από την 3^η χιλιετηρίδα π.Χ. περίπου, καθώς αρχαιολογικές έρευνες στην Κνωσό της Κρήτης έχουν φέρει στο φως ελαιοπιεστήριο και πιθάρια για τη φύλαξη του ελαιολάδου.

Το ελαιολάδο αποτελεί παραδοσιακό αγροτικό προϊόν της Ελλάδας, με αξιόλογη θέση στον κλάδο των τροφίμων και μεγάλη σημασία για την οικονομική και κοινωνική ζωή της χώρας μας.

Πίνακας 13.1 Καλλιέργεια και παραγωγή ελαιών στην Ελλάδα σε εδαφικές περιοχές.

Είδος περιοχής	Έκταση (σε στρέμματα)			Δένδρα			Μέση ετήσια παραγωγή Τριετίας (2005-2007)	
	2003	2004	2005	2003	2004	2005	Βρώσιμες ελιές (σε τόνους)	Ελαιοποιήσιμες ελιές (σε τόνους)
Πεδινές	3.122.052	3.126.170	3.124.906	54.688.134	55.329.815	55.338.693	156.694	1.102.607
Ημιορεινές	2.580.475	2.901.762	2.915.890	49.632.084	50.424.884	50.741.764	118.449	794.056
Ορεινές	1.905.874	1.913.667	1.929.497	30.720.702	30.929.428	31.012.442	45.852	442.086
Σύνολο	7.908402	7.941.599	7.920.292	135.040.921	136.694.137	137.092.899	320.995	2.339.731

Πηγή: Στατιστική Επετηρίδα Ελλάδος.